

Erken Görünüm

Journal Pre-proof

Boğaç Han'ın Türk Lehçelerinde Uyarlama Şeklindeki İlk Çevirisi: Tatar Türkçesiyle "Arslan Bek"

Dr. Öğr. Üyesi Fecri YAVİ

Hakkâri Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Öğretmenliği Programı, HAKKARİ.

e-posta: fecri.yavi@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0323-3841

DOI: 10.30794/pausbed. 1595553

Dergi adı: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

Journal Name: Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute

Gönderilme tarihi/Received: 03.12.2024

Kabul tarihi/Accepted: 05.02.2025

Bu makaleyi şu şekilde alıntılayın: Yavi, F. (2025). "Boğaç Han'ın Türk Lehçelerinde Uyarlama Şeklindeki İlk Çevirisi: Tatar Türkçesiyle "Arslan Bek"", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 68, ss. xx-xxx.

To cite this article: Yavi, F. (2025). "The First Adapted Translation of Boğaç Han in Turkish Dialects: "Arslan Bek" in Tatar Turkish", *Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute*, issue 68, pp. xx-xxx.

This is a PDF file of an article that has undergone enhancements after acceptance, such as the addition of a cover page and metadata, and formatting for readability, but it is not yet the definitive version of record. This version will undergo additional copyediting, typesetting and review before it is published in its final form, but we are providing this version to give early visibility of the article. Please note that, during the production process, errors may be discovered which could affect the content, and all legal disclaimers that apply to the journal pertain.

Bu, kabulden sonra kapak sayfası ve üst veri ekleme, okunabilirlik için biçimlendirme gibi geliştirmelere tabi tutulan bir makalenin PDF dosyasıdır, ancak henüz dosyanın kesin sürümü değildir. Bu sürüm, son haliyle yayınlanmadan önce ek dosya düzenleme, dizgi ve incelemeden geçecektir, ancak makalenin erken görünürlüğünü sağlamak için bu sürümü sağlıyoruz. Üretim sürecinde içeriği etkileyebilecek hataların keşfedilebileceğini ve dergi için geçerli olan tüm yasal uyarıların geçerli olduğunu lütfen unutmayın.

BOĞAÇ HAN HİKÂYESİNİN TÜRK LEHÇELERİNDE UYARLAMA ŞEKLİNDEKİ İLK ÇEVİRİSİ: KAZAN TATAR TÜRKÇESİYLE “ARSLAN BEK”

Öz

Dede Korkut kitabı, Türk dili ve edebiyatı için büyük önem taşıyan ve bütün Türk dünyasını etkisi altına almış hikâyelerden oluşmaktadır. Bunlar, Oğuz Türkçesiyle kaleme alınmış olsalar da diğer Türk lehçelerinin edebiyatlarını ve sözlü geleneklerini etkilemiş, bu kitapta yer alan hikâyelerin değişik varyantları Türk dünyasında kuşaktan kuşağa aktarılmıştır.

Elimizdeki bu çalışma Can Şeref tarafından 1919’da Kazan’da Maarif yayınevi tarafından basılmış *Arslan Bek* isimli bir hikâye üzerinedir. Bu hikâye, Boğaç Han destanının Türk lehçelerinde uyarlama şeklindeki ilk çevirisidir. Eser, Arap harfli Tatar Türkçesi yadigârlarından olup Oğuz Türkçesinden çevrilmiş olmasına rağmen yazar, bu lehçe grubunun dil özelliklerini yansıtmamaya özen göstermiş, Dede Korkut hikâyelerindeki destansı anlatımı ön planda tutmuştur. İki hikâye arasında bazı benzerlik ve farklılıklar bulunmaktadır. Bunlar, çalışmada hikâyenin transkripsiyonlu metni, Türkiye Türkçesine çevirisi ve dil incelemesiyle beraber ele alınmıştır.

Bu çalışma, Dede Korkut hikâyelerinin sadece Oğuz grubuna mensup Türk lehçelerinin bir ürünü olmadığını, bütün Türk dünyasında anlatıldığını, ilgiyle dinlendiğini ve uyarlandığını göstermektedir. Bu hikâyelerden biri olan Boğaç Han’ın *Arslan Bek* adıyla 1919 yılında Kazan Tatar Türkçesine çevrilmiş olması bunun en güzel örneklerindendir. Zira bu tarihten önce Dede Korkut hikâyeleri Oğuz grubuna mensup lehçelere dahi çevrilmemiş veya uyarlanmamıştı. Ayrıca bu hikâye kitabı, yazarın Dede Korkut Kitabı’nın elimizdeki nüshalardan başka bir nüshasını Kazan’da görüp Boğaç Han destanını ondan Kazan Tatar Türkçesine uyarlamış olabileceği düşüncesini de aklımıza getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut, Türk lehçeleri, Boğaç Han, Kazan Tatar Türkçesi, çeviri

THE FIRST ADAPTED TRANSLATION OF BOĞAÇ HAN STORY IN TURKIC DIALECTS: “ARSLAN BEK” IN KAZAN TATAR TURKIC

Abstract

The Book of Dede Korkut consists of stories that are of great importance for the Turkic language and literature and have influenced the entire Turkish world. Although they were written in Oghuz Turkish, they influenced the literature and oral traditions of other Turkic dialects, and different variants of the stories in this book were passed down from generation to generation in the Turkish world.

This study is about a story called *Arslan Bek*, written by Can Şeref and published by Maarif Publishing House in Kazan in 1919. This story is the first adapted translation of the Boğaç Han epic in Turkic dialects. Although the work is a relic of Tatar Turkish with Arabic letters and was translated from Oghuz Turkish, the author was careful not to reflect the language characteristics of this dialect group and kept the epic narrative in the Dede Korkut stories in the foreground. There are some similarities and differences between the two stories. These were examined in the study together with the transcribed text of the story, its translation into Turkish and language analysis.

This study shows that the Dede Korkut stories are not only a product of the Turkish dialects belonging to the Oghuz group, but are told throughout the Turkish world, listened to with interest and adapted. One of the best examples of this is the translation of one of these stories, Boğaç Han, into Kazan Tatar Turkic under the name Arslan Bek in 1919. Because before this date, the Dede Korkut stories had not been translated or adapted even into the dialects of the Oghuz group. In addition, this storybook brings to mind the idea that the author might have seen a copy of the Book of Dede Korkut other than the ones we have in Kazan and adapted the Boğaç Han epic from it into Kazan Tatar Turkic.

Keywords: Dede Korkut, Turkic dialects, Boğaç Han, Kazan Tatar Turkic, translation

1.GİRİŞ

Dede Korkut, Türk dili, edebiyatı ve kültürü için büyük önem arz eden bir şahsiyettir. Destansı özellikler taşıyan Dede Korkut hikâyeleri ise Oğuz Türkçesiyle yazılmış olsalar da bütün Türk coğrafyasına mal olmuş ve bu coğrafyalarda teşekkül eden sözlü gelenekte çeşitli şekillerde yaşatılmıştır. Bu yüzden Dede Korkut hikâyelerini sadece Oğuz lehçe grubundaki Türk lehçelerinin bir ürünü olarak değerlendirmek yerine genel anlamda bütün Türk lehçelerinin başyapıtlarından biri olarak görmek daha doğru olacaktır.

Dede Korkut'un Dresden nüshası, Dresden Kral Kütüphanesinde ilk defa H. O. Fleischer tarafından bulunmuş olsa da ondan ilk bahseden ve onu tanıtan H. F. von Diez olmuştur. Diez, *Denkwürdigkeiten von Asien* (Berlin, 1811-1815) adlı çalışmasında *Tepegöz* hikâyesini Almancasıyla birlikte yayınlarken Dede Korkut üzerinde durmuştur. Aynı zamanda nüshanın bir kopyasını çıkararak Berlin Kütüphanesine bırakmıştır. Daha sonra Theodor Nöldeke aynı nüshayı istinsah etse de yayınlamaktan vazgeçmiştir.

Diez'den sonra Dede Korkut hakkındaki ilk ciddi çalışma Bartold'a aittir (1894). Bartold, bu çalışmasıyla Dede Korkut hikâyelerinden bazılarını Rusçaya çevirmiş, aynı zamanda Dede Korkut Kitabı hakkında ayrıntılı bilgiler vermiştir (Ergin, 2018: 57).

Bartold, bir seri hâlinde (1894, 1898, 1899, 1904) hikâyelerden dördünü yayınlamış ancak on iki hikâyenin Rusçaya tam çevirisi, 1922 yılını bulmuştur. Bu çeviri, *Vsemirnaya Literatura* yayınevinde basılmak üzere hazırlansa da bu girişim gerçekleştirilemedi ve bu durum, Bartold'un hayattayken tam metnin yayınına görememesine yol açtı. Daha sonra Azerbaycanlı ünlü bilim adamları G. Araslı ve M. Tahmasib, Bartold'un çevirisini açıklamalar ve değişikliklerle birlikte Bakü'de yayınladılar ancak bu yayın beklenen ilgiyi göremedi (Aliyev, 2014: 348-349).

1990 yılında *Dedem Korkut Destanı*, Aşkabat'ta Türkmen Türkçesine, 1986 yılında ise Almatı şehrinde Kazak Türkçesine çevrilerek yayımlandı (Atahanova, 2021'den aktaran Yetkin, 2022: 258).

Türkiye'de Dede Korkut araştırmaları, Kilisli Muallim Rıfat'ın Berlin nüshasının fotoğraflarına dayanarak 1916'da yaptığı neşirle başlamaktadır. Ondan sonra Abdülkadir İnan'ın *Kitab-ı Dede Korkut Hakkında* (Türkiyat Mecmuası, İstanbul, 1925, I, s. 213-219) başlıklı makalesi konuyla ilgili yapılmış bir diğer önemli çalışmadır (Ergin, 2018: 58).

Dede Korkut hakkında Türkiye'de yapılmış en önemli çalışmalardan biri ise Orhan Şaik Gökyay'a aittir. 1938 yılında Dede Korkut isminde İstanbul'da yayınlanan bu çalışma Dede Korkut'un yeni harflerle yapılmış ilk tam transkripsiyonunu şeklindedir. Bir yıl sonra ise Gökyay, *Bugünkü Dille Dede Korkut Masalları* isminde ikinci yayını gün yüzüne çıkarır. Bunun ilkinden farkı ise isminden de anlaşılacağı üzere o günün dil özelliklerine göre metinde birtakım değişikliklere gidilmiş olmasıdır. Gökyay, bu durumu eserin girişinde şu şekilde dile getirir: "Asıl metnin taşıdığı şekil ve üslup hususiyetlerinden gelen canlılığı bozmamaya çok dikkat ederek ve ancak bazı kelimelerle bizim lehçemize uzak duran fiil şekillerini değiştirmek suretile, onu hemen olduğu gibi neşrediyorum" (Gökyay, 1939: 3). Bu çalışma, Dede Korkut hikâyelerinin Türkiye Türkçesine ilk çeviri girişimi şeklinde değerlendirilebilir.

Dede Korkut'un Dresden nüshası üzerine çalışmalar devam ederken Vatikan Kütüphanesinde Ettore Rossi tarafından eserin Vatikan nüshası bulunur. Rossi 1950 ve 1952 yıllarında iki yayınlı bu yeni nüshayı ilim âlemine tanıtmıştır.

Yeni nüshanın bulunmasıyla beraber Türk dili araştırmacıları, karşılaştırmalı çalışmalar üzerinde yoğunlaşmaya başlamışlardır. Bunlardan biri Muharrem Ergin'e aittir. Bu çalışma, Türkiye'de Dede Korkut üzerine yapılmış en değerli çalışmalardan biridir. Ergin, bu konudaki çalışmasını Türk Dil Kurumundan 1958'de *Dede Korkut Kitabı I (Giriş, Metin, Faksimile)* ve 1963'te *Dede Korkut Kitabı II (İndeks, Gramer)* isimlerinde iki ayrı kitap şeklinde yayınlamıştır. Birçok kez her iki kitabın da baskısı yapılmış olmakla beraber iki kitabın birleştirilmiş baskısı, 2016'da *Dede Korkut Kitabı 1-2* isminde Türk Dil Kurumu tarafından çıkarıldı.

Türk dilinin bu nadide eseri elbette ki iki nüshayla sınırlı kalamazdı. Eserin sonradan bulunan Türk Tarih Kurumu nüshası, 12 Aralık 2018 tarihinde Veli Muhammed Hoca tarafından Tahran'daki bir kitabevinden satın alınan Günbed nüshası ve Kütahya Dumlupınar Üniversitesinden Prof. Dr. Ersen Ersoy tarafından bulunup 28 Şubat 2022'de duyurulan Bursa nüshası ile Dede Korkut'un şimdilik elimizde beş nüshası bulunmaktadır.

Dede Korkut hikâyeleri, yurt dışında ve yurt içinde yapılan ilk çalışma ve çevirilerden sonra çeşitli yazarlar tarafından uyarlanmaya başlanmıştır. Bunlar, genelde hikâyelerin çocuklar için yeniden yazımı veya şiir formuna dönüştürülmesi şeklindedir. Türkiye Türkçesine yapılmış uyarlamaların bilinen ilk örneği Ziya Gökalp'e aittir. Gökalp, 1923 yılında Dede Korkut Kitabı'nda bulunan "Duha Koca Oğlu Delü Dumrul Boyı" ile "Basat Depegözü Öldürdüğü Boy"u *Altın Işık* adlı şiir kitabında "Deli Dumrul" ve "Arslan Basat" başlıklarıyla şiir şeklinde uyarlayarak yayımlamıştır. Bu çalışmanın dışında Mustafa Rahmi [Balaban]'ın 1927 yılında Arap harfleriyle yayımlamış olduğu *Korkud Atanın Kitabı: Evvel Zamanda...* isimli eserinde yer alan "Tepegöz ile Arslan Basat", "Dirse Han ile Oğlu

Boğaç” ve “Salur Beg” başlıklı anlatılar ise Dede Korkut Kitabından alınmış hikâyelerin çocuk okur kitlesi gözetilerek nesir halinde hazırlanmış ilk uyarılama örnekleridir (Bekki ve Yalçın, 2020: 113).

Dede Korkut hikâyelerinin parça parça uyarlamalarından başka bütün hikâyelerin uyarlandığı çalışmalar da mevcuttur. Bunlardan ilki, Azerbaycan edebiyatının önemli şahsiyetlerinden olan eserlerinde “Sehend” ve “Razî” takma isimlerini kullanan Bulud Karaçorlu’ya aittir. Sehend, 1964’te tamamladığı Dede Korkut’tan altı hikâyeyi *Sazımın Sözü* adıyla İran’da bastırdı ve gündüzleri çalışıp geceleri şiir yazarak Dede Korkut kitabının diğer hikâyelerini de nazma çekti. Böylece tamamı on iki hikâye ve “Gurtarış”, “Gurtarışa Gurtarış” adlı iki son sözden ibaret olan eserini bitirmiş oldu. Bu hikâyeler, *Dedem Qorkud’un Dilinden: Qardaş Andı* adıyla İran’dan önce Türkiye’de Dursun Yıldırım tarafından yayımlandı (Ankara 2002). İran’da ise Behrûz İmânî’nin redaktörlüğünde *Sehend’in Eserleri* adıyla basıldı (Akpınar, 2019: 487).

Arslan Bek, Dede Korkut hikâyelerinin yukarıda zikredilen uyarlamalarının hepsinden önce, 1919 yılında, yazılmıştır. Dolayısıyla bu hikâyeyi Dede Korkut hikâyelerinin Türk lehçelerindeki ilk uyarlaması şeklinde değerlendirmek daha doğru olacaktır. Bu uyarılama şeklindeki çevirinin Oğuz grubu Türk lehçelerinden biriyle değil de Kıpçak grubundan olan Kazan Tatar Türkçesiyle yapılmış olması ayrıca dikkate değer bir husustur. Bu durum, bizlere Dede Korkut Kitabı’nın Türk dünyası üzerinde ne derece etkili olduğunu göstermektedir.

2.İNCELEME

1.1. İmla ve Dil Özellikleri Açısından Arslan Bek

Arslan Bek, Can Şeref tarafından yazılmış olup 1919 yılında Kazan’da Maarif yayınevi tarafından basılmıştır. Kitabın kapak kısmındaki *Balalar Künle 14’ëñçë Kitap* “Çocuk Gönlü 14’üncü Kitap” notundan kitabın çocuklar için özel olarak çıkarılan bir serinin ürünü olduğu anlaşılmaktadır.

Kitap; manzum, mensur karışık yazılmış olup 16 sayfadan müteşekkildir. Hikâyedeki manzum kısımlar için herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Bu şiir parçaları düz yazı gibi yazılmıştır. Kitabın ilk sayfasında Arslan Bek başlığının altında parantez içinde *Kitâb-ı Korkıt’dan bër kader üzgertëlp itëlleşdërëlgën* “Kitâb-ı Korkut’tan biraz değiştirilip idilleştirilmiştir” açıklaması yer almaktadır. Kitabın Oğuz Türkçesinden Kıpçak Türkçesine çevrildiğini bu açıklamada yer alan “itëlleşdërëlgën” ifadesinden anlamaktayız. Metni inceleyince de “idilleştirmek”ten kastın idil civarında yaşayan Kazan Tatar Türkçesine çevirmek olduğu anlaşılıyor. Metin Oğuz Türkçesinden çevrilmiş olmasına rağmen yazar, Oğuz Türkçesinin dil özelliklerini metinde göstermemeye gayret etmiştir. Arap harfli Kazan Tatar Türkçesi metinlerinin birçoğunda Oğuz Türkçesine dair unsurları görmek mümkünken bu lehçe grubundan çevrilmiş bir eserde Oğuz Türkçesi dil özelliklerine neredeyse hiç rastlamamak oldukça ilgi çekicidir.

Arslan Bek’te Dede Korkut hikâyelerindeki destansı anlatım ön planda tutulmuştur. Dil, sade ve akıcı olmakla birlikte canlı ve renkli bir üslup benimsenmiştir. Bunun yanında Orhon yazıtlarında geçen ve Bilge Kağan’ın kardeşi Köl Tegin’in kaybı için duyduğu derin üzüntüyü anlatan *İnim Kül Tëgin kergek boltı. Özüm sakıntım. Körür közüm körmez teg, bilir bilgim bilmez teg boltı* “Kardeşim Köl Tegin öldü. Kendi kendime düşüncelere daldım. Görür gözüm görmez gibi, bilir bilgim bilmez gibi oldu” (Ayдын, 2018: 67) cümlesine benzer bir ifadeye *Arslan Bek*’te de rastlamaktayız. Işanç Han’ın kızı, oğlu Arslan Bek’in avdan dönmediğini görünce onu kaybettiğini sezip eşine şunları söylemektedir: *Kara dönyamı yaqtı itken uğım kayda? / Kürër küzlerëm kan basıp kürmes bulalar*. “Kara dünyamı aydınlatan oğlum nerede? / Görür gözlerim kan basıp görmez oldular” (10/3, 10/3). Her iki metinde de bir yakını kaybetmenin üzüntüsü dile getirilirken “gören gözlerin göremez olması” ifadesi kullanılmıştır. Bu, geçmişten günümüze devam eden Türk sözlü edebiyat ürünlerinin aydınlatılması açısından mühim bir ifade olsa gerek.

Arslan Bek’in imlasiyla ilgili dikkati çeken ilk husus ı, i, u, ü, o ve ö ünlülerinin farklı şekilde belirtilmesidir. Söz gelimi /ı/ ve /i/ ünlüleri için ы işaretini; /o/, /ö/, /u/ ve /ü/ ünlüleri için ۇ işaretini kullanılmıştır. Bu durum, Arap harfli metinlerdeki ünlü, ünsüz ayırımının yapılabilmesi için önemlidir. Eserin imlasiyla ilgili bir diğer husus, nazal n (ñ) ünsüzü için ڭ işaretinin, /g/ ünsüzü için ise ڭ işaretinin tercih edilmiş olmasıdır. Bu kullanım, okuyuşta bir kolaylık sağlamaktadır.

Metinde bazı eklerin ünsüz benzeşmelerine bağlı şekilleri yazılmamıştır. *Arslan Bek*’te tespit edilen bu türden kullanımlar şunlardır: *çağda* (5/15); *Korkut’dan* (2/1), *ağdan* (3/2); *kalkdı* (3/4), *kitdë* (3/5), *eytdë* (3/9), *uırtıdı* (3/11), *kaytdı* (3/18), *iltdele* (4/4), *këreşdë* (4/12), *tuıktatdı* (5/22), *kürsetdë* (6/19), *çıkdı* (9/12), *baıkdı* (9/20), *çıkdıñ* (10/1).

Çağdaş Kazan Tatar Türkçesinde Arapça kökenli sözcüklerde yer alan *ayın* (ع) ünsüzü /g/ ünsüzüne dönüşür: *gaile* “aile”, *gayıp* “ayıp”, *gacep* “acayıp”, *gadet* “âdet”, *gadël* “adil” vs. Fakat bu özellik Arap harfli Tatarca metinlerde pek görülmez. Bu metinlerde *ayın* (ع) ünsüzü çoğunlukla korunur. *Arslan Bek*’te de bu ünsüzün korunduğunu görmekteyiz: *‘acepke* (6/6), *‘asker* (10/14), *‘ayıp* (12/10), *‘ümër* (16/6).

Çağdaş Kazan Tatar Türkçesinde çokluk eki +*lAr*'dır fakat /n/, /ñ/ ve /m/ ünsüzlerinden sonra bu ek, ünsüz benzeşmesinin etkisiyle +*nAr* şekline dönüşür. *Arslan Bek*'te ise bu kuralın dışında kullanımlar tespit edilmiştir: *közünlar* (11/8), *urmanlarıñda* (16/1), *bulğanlarıñ* (16/1), *bolınlarıñda* (16/2).

Yukarıdaki özelliğe benzer bir kullanım +*lAr* şahıs ekinde de karşımıza çıkmaktadır. Bu şahıs eki, çağdaş Kazan Tatar Türkçesinde zikredilen ünsüzlerden sonra +*nAr* şekline dönüşür. Metnimizde ise böyle bir ses değişimi tespit edilememiştir. Bu ek, daima +*lAr* şeklindedir: *çığarğanlar* (5/14), *yibergenler idē* (5/14), *cıylığanlar* (11/8).

Çağdaş Kazan Tatar Türkçesinde /n/, /ñ/ ve /m/ ünsüzlerinin yol açtığı benzeşmeye ayrılma hâli ekinde de rastlamaktayız. Bu ek, belirtilen ünsüzlerden sonra +*nAn* şekline dönüşür. Metnimizde ise ek, bu ünsüzlerden sonra bile +*dAn* şeklinde kullanılmıştır: *tēzgēñenden* (9/14), *yarañdan* (11/14), *tenēñden* (11/21), *kolından* (13/19), *ülēmden* (15/17).

Çağdaş Kazan Tatar Türkçesinde iyelik kaynaklı üçüncü çokluk şahıs eki -*glz*'dır. Metnimizde de genelde bu ek kullanılmaktayken tespit edilen bir örnekte ek, şart ekinde sonra -*ñēz* şeklinde kullanılmıştır: *ültēseñēz* (14/8).

Kazan Tatar Türkçesinde kelime başı y->c- değişiminde bazı sözcükler y-'li, bazıları ise c-'li şekilleriyle kullanılırlar. Günümüzde c-'li şekilleriyle kullanılan bazı sözcükler *Arslan Bek*'te y-'li olarak karşımıza çıkmaktadır: *yiber-* (8/5), *yil* (8/8).

Kazan Tatar Türkçesinde ilk hece haricindeki hecelerde ünlü düzleşmeleri görülmektedir. Bu kurala Arap harfli Tatarca metinlerde Çağatay imlası ve Osmanlı Türkçesinin etkisiyle çoğunlukla uyulmaz. Bu metinlerde sözcüklerin ve eklerin yuvarlak ünlülü şekilleri sıkça karşımıza çıkmaktadır fakat *Arslan Bek*'te sözcüklerin ve eklerin çoğunlukla düz ünlülü şekilleri tercih edilmiştir. Sadece bir sözcükte yuvarlaklaşma tespit edilmiştir: *ardusına* (3/17, 9/15).

Arslan Bek'te çağdaş Tatar Türkçesine dair bazı ses ve şekil özelliklerinin görülmemesinin nedeni Arap harfli ortak alfabe kullanılmasıdır. Bu alfabeye Türk dünyasında yazılan metinlerde diyalekt özelliği yansıtılmamakta, standart imlaya bağlı kalmaktadır.

Çağdaş Kazan Tatar Türkçesinde kullanılan açık e (ē) sesini belirten bir işaret, Arap alfabesinde bulunmamaktadır. Bu, Kazan Tatar Türkçesi ses özelliğini yansıtan belirgin bir ses olduğundan ve 20. yüzyıl Kazan Tatar Türkçesi konuşma dilinde de kullanılmış olduğu düşünüldüğünden metnin transkripsiyonlu hâlinde belirtilmiştir.

1.2. Arslan Bek ile Boğaç Han Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar

Arslan Bek ile *Boğaç Han* arasındaki en belirgin ortaklık olay örgüsüdür. Hikâyenin yazarı olan Can Şeref, olay örgüsünü hemen hemen hiç değiştirmeden almış fakat bazı yerlerde olayların anlatış biçimini değiştirmiştir. Şunu da belirtmek gerekir ki *Arslan Bek*'te de olaylar, Dede Korkut hikâyelerindeki destansı anlatımla sunulmuştur. Can Şeref, hikâyeyi Tatar Türkçesine çocuklar için uyarlamış olsa da ona masalsı bir anlatım katmamış, böylece ana metnin anlatım tarzına sadık kalmıştır. Şekil açısından yapmış olduğu değişiklikler ise metnin olay örgüsünü ve anlam bütünlüğünü zedeleyecek türden değildir.

Bu iki hikâye arasındaki bir diğer benzerlik ise her iki eserde de olayların Oğuz beyleri arasında geçmesidir. Yapılan toya Oğuz beyleri davet edilir, olaylar bu toydan sonra başlar ve gelişir. İşin ilginç tarafı *Arslan Bek*'te daha güçlü bir Oğuz vurgusunun olmasıdır. *Boğaç Han*'da 8 yerde, *Arslan Bek*'te ise 17 yerde *Uğız* "Oğuz" sözcüğü geçmektedir. *Boğaç Han*'da *Oğuz* sözcüğünün geçmediği yerlerde bile Can Şeref çeviride *Uğız* "Oğuz", *Uğız Beklerē* "Oğuz beyleri", *Uğız kilēnlerē/kızları* "Oğuz gelinleri/kızları" ifadelerini kullanmıştır.

Arslan Bek ile *Boğaç Han* arasındaki en büyük farklılık hikâye kahramanlarının isimleridir. Bunları, şu şekilde gösterebiliriz: (Boğaç Han'da) *Kam Ğan oğlu Ğan Bayındır* > (Arslan Bek'te) *hanlar hanı Aybirdē Ğan*, (Boğaç Han'da) *Dirse Ğan* > (Arslan Bek'te) *Işanç Ğan*, (Boğaç Han'da) *Boğaç Han* > (Arslan Bek'te) *Arslan Bek*. Dede Korkut ismi ise küçük bir değişikliklerle *Arslan Bek* hikâyesinde *Korkıt Babay* olarak geçmektedir. Dikkati çeken bir hususu da burada belirtmek gerekir. Can Şeref, isim değişikliği yaparken kullandığı isimleri Tatar Türkleri arasında çokça bilinen Arapça veya Farsça özel isimlerden seçmek yerine bunların Türkçe olmasına dikkat etmiş, hikâyenin Türk kültürünü ve edebiyatını yansıtan özelliğini korumak istemiştir. Bunu yaparken de hikâyeyi Tatar çocukları için uyarladığından Dede Korkut'taki Türkçe isimleri Tatar Türklerinin aşına olduğu isimlerle değiştirmiştir.

Arslan Bek hikâyesinde şiir parçalarının sayıları ve yerleri *Boğaç Han* ile aynı olmasına rağmen şekil açısından birtakım değişikliklere gidilmiştir. Bu hikâyede yazar, şiirleri aktarırken bazı yerleri değiştirmiş, bazen de çeşitli ekleme veya çıkarmalar yapmıştır. Yazar, Oğuz Türkçesi söz varlığına ait olan bazı sözcük veya yapıları, Kazan Tatar Türkçesinde kullanılan şekilleriyle değiştirse de büyük oranda metne sadık kalmaya çalışmıştır. Örnek vermek gerekirse Boğaç Han hikâyesindeki ilk şiir parçası "*Şalkūm şalkūm Ğan yılleri esdūinde / Şakallu bozaç turğay sayradukda / Şakalı uzun tat eri bañladukda / Bidevi atlar issini görüp okradukda / Aqlu karalu seçilen çağda / Göksi gözel kaba tağlara gün degende / Big yigitler cılasunlar birbirine koyulan çağda*" (Ergin, 2018: 78) şeklindeyken Can Şeref Arslan Bek'te bazı sözcükleri değiştirip bazı yerlere çeşitli eklemeler yaparak bu şiiri, şu şekilde uyarlamıştır: "*2/14 Salkınça tañ yıllerē cılbir-cılbir iskende / Bolitlardan da (2/15) östkerek çığarğa*

ölgergen saban turğayı moñayıp-moñayıp sayrağanda / (2/16) Citëz umarta qortı bızıldap-bızıldap bal cıyarğa barğanda / Kiçden (2/17) yeşel ülende utlap yörëp torğan atlar, / İrte torıp çıkkān iyelerēn (2/18) kürëp şañıratıp-şañıratıp kēşnegende / İrtengē salķında Uğız yeş (3/1) beklere, batır yēğētlē köreşēp uķ atışıp uynağanda / Uğız kızları- (3/2) kilēnlerē ırte torıp yovınıp bizengende / Kara aқdan ayrılıp matur (3/3) kükreklē tēke tavlar artından yaltırıp koyaş çıkkānda”

Arslan Bek, Dede Korkut hikâyelerinden yüz yıllar sonra yazılmış olmasına rağmen bu hikâyede çok güçlü bir *Kük Teñrē* “Gök Tanrı” teması görmektedir. Bu sözcük, o dönem Kazan Tatar söz varlığında çok yeri olmayan bir dinî terim olmasına rağmen metinde üç yerde tespit edilmiştir. Bunlardan birinde Işanç Han’ın davet ettiği konuklar, onun için evlat duasında bulunurken bunu *Kük Teñrē* “Gök Tanrı”ya yapmaktadırlar: *Kunaqlar başların iyēp Kük Teñrēsē’ne kulların yüneldērēp tēlegēn tēledēler*. “Konuklar, başlarını eğip Gök Tanrısı’na ellerini açıp dileklerini dilediler” (5/1).

Bir diğerinde ise Dede Korkut, Arslan Bek için dua ederken bunu yine *Kük Teñrē* “Gök Tanrı”ya yapmaktadır: *Köçlē Kük Teñrēsē ni eşleseñ de yādemēñde bulsın*. “Güçlü Gök Tanrısı ne işlesen de yardımcın olsun” (15/26).

Üçüncü örneğimizde ise Dede Korkut bir konuşmasında çocukları *Kük Teñrē* “Gök Tanrı” tarafından kullara verilen bir hediye olarak görmektedir: *Balalar beñētlē kollarğa Kük Teñrēsē’nēñ qadērlep birgen bñlegē*. “Çocuklar talihli kullara Gök Tanrısı’nın lütfedip verdiği hediyesidir” (16/7).

Arslan Bek’te ayrıca Şamanizm’e ait birtakım unsurlar da yer almaktadır. Bu unsurlar, *Boğaç Han*’da İslami unsurlarla karşılanmaktadır. *Boğaç Han*, yaralandığında annesi onu bulmadan önce rüyasında Hızır’ı görür *Arslan Bek*’te ise Hızır karakteri *Tav İyesē* “Dağ Sahibi” ile karşılanmaktadır. Dağ Sahibi, Şamanizm’de uzun, büyük göğüsleri olan bir varlık olarak tasvir edilir. Bu varlık, inanca göre gece vakti yanına gelen adamla beraber olup onu kendine eş yapmak ister. Bunu bilen kişiler, onun her iki göğsünü tutup başının üstünden geriye atarlar. Böyle olunca Dağ Sahibi: “Senden bana koca olmaz” der ve çıkıp gider. Göğüslerini geriye atmadıkları zaman Dağ Sahibi, bu adamın canını elde eder ve yanında götürür (Bayat, 2004: 120). *Arslan Bek*’te de Dağ Sahibi ölüm, kalımla ilgili bir rol üstlenir ve Arslan Bek’e bu yaradan ölmeyeceğini, yaranın devasının ne olduğunu söyler. Hikâyenin sonlarında Dede Korkut’un Arslan Bek’e yaptığı duada “Orman Sahipleri, Kır Sahipleri, Su Sahipleri yoluna karşı düşenlerin yolunu kesip yolunda olanların yolunu kolaylaştırsınlar” (15/27) şeklinde bir cümle yer almaktadır. Bunlar da Şamanizm’e ait unsurlardır (Şamanizm’de dağ orman ve su kavramlarının kutsiyeti için ayrıca şu çalışmalara bakılabilir: İnan, 1986; Türkmen ve Saylam, 2023; Hoppal, 2001).

1.3. Transkripsiyonlu Metin ve Türkiye Türkçesine Çeviri

Transkripsiyonlu Metin	Türkiye Türkçesine Çeviri
Arslan Bek	Arslan Bek
(2/1) (Kitāb-ı Korkut’dan bër qadar üzgertēlēp itēlēstērēlgen)	(2/1) (Kitab-ı Korkut’tan biraz değiştirilmiş ve idilleştirilmiştir.)
(2/2) Könlerden bër könnē hanlar hanı Aybirdē Han yıldıǵı ‘ādetēñçe (2/3) zūr tıuy yasap tire-yakdaǵı barlık Uğız beklerēn şıylarğa tēlegenēn (2/4) vezirlerēne, hızmētcēlerēne bēldērdē. İñ simēz kuylarını, şıyırlarını (2/5) şuyıp iñ temle kuylı sōtlē biyelerden kımız hāzırlerge boyırdı: (2/6) “Kunak meydānıñ bēr yağına aķ, ikēñçē yağına kızıl, öçēñçē yağına (2/7) kara çātır qorıǵız. Uǵlı bulǵanlarını aķ çātırğa utırtıǵız, kızıl bulǵanlarını (2/8) kızıl çātırğa utırtıǵız, uǵlı da kızı da bulmaǵanlarını kara çātırğa utırtıǵız. (2/9) Astına kara kiyēz ceyēǵēz aldına kara kuynıñ itēn kitērēǵēz. Aşasa aşasın (2/10) aşamasa tōrsın da kitsēn! Uǵılsız, kızsız kēşēnē Teñrē qarǵaǵan, bēz de (2/11) anı qarǵıybız! Bēlgen bēlsēn” didē.	(2/2) Günlerden bir gün hanlar hanı Aybirdi Han, her yıl yaptığı gibi (2/3) büyük bir toy düzenleyip civardaki bütün Oğuz beylerini ağırlamak istediğini (2/4) vezirlerine, hizmetçilerine bildirdi. En semiz koyunları, inekleri (2/5) kesip, en lezzetli ve koyu sütlü aygırlardan kımız hazırlamalarını buyurdu: (2/6) “Konak meydanının bir yanına ak, ikinci yanına kızıl, üçüncü yanına (2/7) kara çadır kurunuz. Oğlu olanları ak çadıra oturtunuz, kızı olanları (2/8) kızıl çadıra oturtunuz, oğlu da kızı da olmayanları kara çadıra oturtunuz. (2/9) Altına kara keçe seriniz, önüne kara koyunun etini getiriniz. Yiyecekse yesin (2/10) yemezse kalsın da gitsin! Oğulsuz, kızsız kişiyi Tanrı lanetlemiş, biz de (2/11) onu lanetliyoruz! Bilen bilsin” dedi.
(2/12) Uğız beklerē oyıla başladılar. Uğız beklerē arasında Işanç Han (2/13) digen bēr han bar idē. Bu hanniñ uǵlı da kızı da yuk idē.	(2/12) Oğuz beyleri toplanmaya başladılar. Oğuz beyleri arasında Işanç Han (2/13) denilen bir han vardı. Bu hanın oğlu da kızı da yoktu.
(2/14) Salkınça tañ yillerē cılıbır-cılıbır iskende Bolıtlardan da (2/15) östkerek çıǵarğa ölgērgen saban turğayı moñayıp-moñayıp sayrağanda	(2/14) Serin tan yelleri efil efil estiğinde Bulutlardan da (2/15) daha yukarıya çıkmaya hazırlanan tarla serçesi hüzünlü hüzünlü öttüğünde
(2/16) Citēz umarta qortı bızıldap-bızıldap bal cıyarğa barğanda	(2/16) Çevik bal arısı vızıldayıp vızıldayıp bal toplamaya vardığında
Kiçden (2/17) yeşel ülende utlap yörëp torğan atlar, İrte torıp çıkkān iyelerēn (2/18) kürëp şañıratıp-şañıratıp kēşnegende	Gecedden (2/17) yeşil çayırdı otlayıp duran atlar, Sabah uyanıp dışarı çıkan sahiplerini (2/18) görüp etrafı çınlata çınlata kişnediğinde

İrtengë salkında Uğız yeş (3/1) beklere, batır yegëtlerë köreşep uk atışıp uynağanda

Uğız kızları- (3/2) kilënlerë ırte torıp yovınıp bizengende

Kara akdan ayrılıp matur (3/3) kükreklë tēke tavlartından yaltırıp kıyaş çıkqanda

Işanç Han da (3/4) oykısından oyanıp ornından kalkdı. Kırık yegëtēn berge alıp Aybirdē (3/5) Han'ğa, tuyğa kitdē.

(3/6) Aybirdē Han'nıñ beklere Işanç Han'nı karşı çığıp aldılar. Astina (3/7) kara kiyēz ceyēp kara çatırğa uturttdılar, kara kuynıñ itēn kitērēp Aybirdē (3/8) Han'nıñ boyırığı şulay hanım" didēler. (3/9) Işanç Han eytdē: Aybirdē Han minēm ni kimçēlēgēmne tapdı? (3/10) Kılıcımı köşēz? Tabınımmı kiçkēne? Minden töben kēşēlernē aq çatırğa, (3/11) kızıl çatırğa utırtıp da nindiy 'ayıbım öçēn minē kara çatırğa utırtıdı?' (3/12) didē.

(3/13) Yegētler: "Hanım! Būgēn Aybirdē Handan: "Uğıllını aq çatırğa, kızlını (3/14) kızıl çatırğa, uğılsız-kızsıznı kara çatırğa utırtıgız; uğılsız-kızsız (3/15) kēşēnē Teñrē karğağan, bēz de anı karğaybız" dip boyırık buldı" didēler. (3/16) Işanç Han kırık yegētē bēlen orınından kalkdı: "Bu 'ayıp, bu yōz karalığı (3/17) mindenmē, bikemdenmē?" dip ardusına katıp kētdē.

(3/18) Işanç Han, öyēne kaytdı da bakesēn çaķırdı.

(3/19) Tıñlap karıyık Işanç Han bakesēne niler söyledē iken:

(3/20) "Kil elē monda başımnıñ beħētē, öyēmneñ teħētē

Tōz kamışday (3/21) şıluv buyım

Ṭupıgına yitken kara saçım

Ḳorğan uķday çatma kaşım

(3/22) Ḳoş çiklevēk şıya almaslık kiçkēne avızım

Kōzgē almaday al yañaklım!

(3/23) Tatlı kavınım, bağalmam!

Bēlesēnmē ni buldı: Hanlar hanı Aybirdē Han (3/24) kunak çaķırıp tuy yasağan, bēr yirge aq çatır, ikēnçē yirge kızıl çatır, (3/25) öçēnçē yirge kara çatır Ḳorırğa boyırğan. Uğıllını aq çatırğa (3/26) kızlını kızıl çatırğa, uğlı kızı yuk bulğanı kara çatırğa utırtıgız. Kara (3/27) kiyēznē astına ceyēgēz, kara kuy itēnden aşarğa kitērēgēz. Aşasa (4/1) aşar, aşamasa ṭorır da kiter. Uğlı kızı bulmağanı Teñrē karğağan, (4/2) bēz de anı karğaybız. Bēlgen bēlsēn" digen. Kırık yegētēmnē alıp Aybirdē Han'nıñ (4/3) ṭuyına bardım, Aybirdē Han'nıñ yegētlerē karşı çığıp aldılar, kara çatırğa (4/4) iltdeleler, astına kara kiyēz ceydeleler, kara kuynıñ itēn aldına kitērdeleler. (4/5) Uğlı, kızı bulmağanı Teñrē karğağan, bēz de anı karğaybız. Bēlgen bēlsēn" (4/6) didēler. Teñrē bēzge būgēngeçe bēr uğlı birmevē sindenmē, mindenmē?

(4/7) İy han kız! Utırğan altın urındıgımdan ṭorıymımı?

Bitēñden, muynıñdan (4/8) ṭotıymımı?

Kōçlē ükçēm astına salıymımı?

Ḳara Ḳoriç kılıcımı Ḳulıma (4/9) alıymımı?

Ḳara çeçēne uralğan al yōzēñnē, aq muynıñdan ayırıymımı?

(4/10) Cān açısın tatdırıymımı?

Al kanıñnı yir yōzēne tükēymmē?

Han kızı (4/11) sebebēn söyle, bağıym!"

didē.

(4/12) Han bike süzge kēreşde.

(4/13) Ḳarap karıyık han bike ni söyledē iken?

(4/14) "Küz açqaçda kürgenēm, küñēl birēp söygenēm Işanç Han! Açuv (4/15) bēlen açi süzler söyleme; kızuvlık bēlen kızuv süzler söyleme. Kara kayğı (4/16) sevēşken çaķda katı-katı süzler

Sabah serinliğinde Oğuz genç (3/1) beyleri, batur yiğitleri güreşip ok atışıp oynadığında

Oğuz kızları, (3/2) gelinleri sabah kalkıp yıkanıp bezendiğinde

Kara aktan ayrılıp güzel (3/3) göğüslü yalçın dağlar ardından ışıldayıp güneş çıktığında

Işanç Han da (3/4) uykusundan uyanıp yerinden kalktı. Kırk yiğidini yanına alıp Aybirdi (3/5) Han'a, toya gitti.

(3/6) Aybirdi Han'ın beyleri, Işanç Han'ı karşıladılar. Altına (3/7) kara keçe serip kara çadıra uturttdılar, kara koyunun etini getirip Aybirdi (3/8) Han'ın buyruğu böyle hanım" dediler. (3/9) Işanç Han dedi: Aybirdi Han benim ne eksikliği gördü? (3/10) Kılıcım mı güçsüz? Sofram mı küçük? Benden alçak kişileri ak çadıra, (3/11) kızıl çadıra oturtup da hangi ayıbım için beni kara çadıra oturttu?" (3/12) dedi.

(3/13) Yiğitler: "Hanım! Bugün Aybirdi Han'dan: "Oğulluyu ak çadıra, kızlıyı (3/14) kızıl çadıra, oğulsuz-kızsız kara çadıra oturtunuz; oğulsuz-kızsız (3/15) kişiyi Tanrı lanetlemiş, biz de onu lanetliyoruz" diye buyruk oldu" dediler. (3/16) Işanç Han, kırk yiğidi ile yerinden kalktı: "Bu ayıp, bu yüz karalığı (3/17) benden mi, karımdan mı?" diye (onları) ardına katıp gitti.

(3/18) Işanç Han, evine döndü de karısını çağırdı.

(3/19) Dinleyip görelim, Işanç Han karısına neler söyledi acaba:

(3/20) "Gel hele buraya başımın bahtı, evimin tahtı,

Düz kamış gibi (3/21) güzel boylum

Topuğuna (kadar) yetişen kara saçım

Kurulmuş ok gibi çatma kaşım

(3/22) Çift badem sığamayan küçücük ağızım

Güz elması gibi al yanaklım!

(3/23) Tatlı kavunum, kırmızı elmam!

Biliyor musun ne oldu: Hanlar hanı Aybirdi Han (3/24) konuk çağırpı toy düzenlemiş, bir yere ak çadır, ikinci yere kızıl çadır, (3/25) üçüncü yere kara çadır kurulmasını emretmiş. Oğulluyu ak çadıra (3/26) kızlıyı kızıl çadıra, oğlu, kızı olmayanı kara çadıra oturtunuz. Kara (3/27) keçeyi altına seriniz, yemesi için kara koyun etinden getiriniz. Yerse (4/1) yesin, yemezse kalkar da gider. Oğlu, kızı olmayanı Tanrı lanetlemiş, (4/2) biz de onu lanetliyoruz. Bilen bilsin" demiş. Kırk yiğidimi alıp Aybirdi Han'ın (4/3) toyuna vardım, Aybirdi Han'ın yiğitleri karşıladılar, kara çadıra (4/4) göturdüler, altına kara keçe serdiler, kara koyunun etini önüme getirdiler. (4/5) Oğlu, kızı olmayanı Tanrı lanetlemiş, biz de onu lanetliyoruz. Bilen bilsin" (4/6) dediler. Tanrı'nın bize bugüne kadar bir oğul vermemesi senden mi, benden mi?

(4/7) Ey han kızı! Oturduğum altın tahtımdan kalkayım mı?

Yanağından, boynundan (4/8) tutayım mı?

Güçlü ökçēm altına salayım mı?

Kara çelik kılıcımı elime (4/9) alayım mı?

Kara saçına dolanmış al yüzünü, ak boynundan ayırayım mı?

(4/10) can acısını tattırayım mı?

Al kanını yeryüzüne dökeyim mi?

Han kızı (4/11) sebebini söyle, bakayım!"

dedi.

(4/12) Han karısı söze girişti.

(4/13) Görelim bakalım han karısı ne söyledi?

(4/14) "Göz açıp gördüğüm, gönül verip sevdiğim Işanç Han! Öfke (4/15) ile acı sözler söyleme; kızgınlıkla kızgın sözler

eytöp minē yukka karğama. Kalk, (4/17) bizeklē cātırını kor, iñ simēz kuylarını, şıyırlarını, atlarını, töyelerne (4/18) qorbangā çal. Eç-Uğız, Taş-Uğız beklerēn barsın cıyıp tuyğa (4/19) çağır. Aç kilse tıydır, yalanğaç kilse kiydē. Burıçlını kürseñ (4/20) burıçın tülep, yülep al. Tavday öyöp it hāzırla, küldēy itēp kımız (4/21) hāzırla, zūr tıy yasap tēlegēñnē kınaklardan tēlet. Aradağı bēr (4/22) yakşınıñ tēlegē bēlen belki bēzge Teñrē uğıl birēr” didē.

(4/23) Işanç Han, zūr tıy yasadı. Tēlegēn eytöp atlar-taylar, (4/24) töyeler-kuylar çaldı. Eç-Uğız, taş-Uğız beklerēn tuyğa (4/25) çakırdı. Açnı kürse tıydırdı, yalanğaçnı kürse kiyēndērdē. Aldına (4/26) burıçlı kilse burıçın tülep, yülep aldı. Tavday öyöp it hāzırladı, (4/27) küldēy itēp kımız savdırdı.

(5/1) Kınaklar başların iyēp Kük Teñrēsē’ne kulların yūneldērēp tēlegēn (5/2) tēledēler.

(5/3) Aradağı bēr yakşınıñ tēlegē bēlen Teñrē Işanç Han’ğa uğıl birdē. (5/4) Tuvğan üse, kabırğalı kalğa. Balağa un biş yeş tuldı da. (5/5) Işanç Han’nın ceylevē, Aybirdē Han ceylevē bēlen çikdeş idē. (5/6) Aybirdē Han’nıñ bik köçlē bēr töyesē bēlen bēr ügēzē bar idē. (5/7) İl kötüvlerēndegē bēr ügēz de, il tabunlarındagı bēr töye de bularğa karşı (5/8) çığa almiy, bular bēlen köreşe almiy idē. Hanlar hanı Aybirdē Han, (5/9) ügēzēññ, Hanlar hanı Aybirdē Han töyesēññ köçlēlēkdegē atağı tire-(5/10) yak illerge de taralgān idē. Yazın bēr tapkır, közēn bēr tapkır ügēznē (5/11) töye bēlen daladagı aq meydāngā köreşdēreler, Aybirdē Han Uğız beklerē (5/12) bēlen bu körēñşke qarap küñēl açā idē. Bu yaznı da öç kēşē uñ yakdan, (5/13) öç kēşē şul yakdan timēr çılbırlar bēlen totıp ügēznē yatқан yirēnden (5/14) çıgarğanlar. Aq meydānnıñ urtasına kitērēp çılbırından yibergenler idē. (5/15) Neķ şul çakda Işanç Han’nın uğıl üzēññ öç iptesē bēlen (5/16) aq meydānda aşık uynap yōriyler idē. Ügēznē açkındırub bēlen balalarğa (5/17) kaçargā kuşdılar. Öç bala kaçdı, Işanç Han’nın uğıl kaçmıy meydāndan, (5/18) urtasında qaldı.

(5/19) Ügēz yeş yēğētnē kürürē bēlen anı müğēzlerēne kütērēp ırğıtuv (5/20) öçēn yēğētkē taba taşlandı. Yēğēt ornında qalıp ügēznēñ mañlayına (5/21) yodrığı bēlen bēr sukkan idē. Ügēz kirē çigēndē. Ügēz tağın yēğētkē (5/22) taşlandı. Yēğēt tağın yodrığı bēlen ügēznēñ mañlayına suğıp tuktatdı. (5/23) Şul suğuvdan kulin kirē almiy ügēznē mañlayından ētēp çigēndērēp (5/24) aq meydānnıñ kırıyına iltde. Andan soñ ügēz yēğētnē ētēp kitde. (5/25) Meydān urtasına yitkeç yēğēt ayakların tirep basdı da bēr orında (5/26) tordı. Yēğēt de ügēznē çigēndērmedē, ügēz de yēğētnē ornında kuzgata (5/27) almadı. Yēğēt: “Ava torğan koymanı bağana bēlen tēretēp kuyalar, bağana (6/1) koymağa tērek bula. Miña nik bu ügēz mañlayı öçēn tērek bulıp (6/2) torırğa?” dip uyladı da ügēzē bēr kırıyğa sikērēp kētēp kulin ügēzēñ (6/3) başından aldı. Kulını kinetden algāngā ügēz sōrlēñēğēp başı bēlen yirge barıp (6/4) kadaldı. Şul arada yēğēt hēnçerēn alıp ügēzēñ cilke tamırın (6/5) kitērēp de çençde.

(6/6) Uğız beklerē yēğētnēñ batırılığına ‘acepke qaldılar. Tiresēne cıyılıp (6/7) yeş yēğētnē maqtargā kērēşdēler: “Bar, çakırıgız, “Kurkit Babay” kilsēn. (6/8) bu yēğētkē at kuşsin. Yēğētnē atasına alıp barsın da anardan beklēk hem (6/9) tēhēt alıp birsēn” diyēşdēler. Kurkit Babay’nı çakırıp kētdēler.

(6/10) Kurkit Babay, yēğētnē atası Işanç Han yanına alıp kētdē.

sōyleme. Derin kaygıların (4/16) seviştiği anda katı katı sözler sōyleyip beni yok yere lanetleme. Kalk, (4/17) bezekli çadırını kur, en semiz koyunları, inekleri, atları, develeri (4/18) kurban kes. İç-Oğuz, Dış-Oğuz beylerinin hepsini toplayıp toya (4/19) çağır. Aç gelse doyur, çıplak gelse giydir. Borçluyu görsen (4/20) borcunu ödeyip kurtar. Dağ gibi yığıp et hazırla, göl gibi kımız (4/21) hazırla, büyük bir toy yapıp dileğini konuklardan dilet. Aradaki bir (4/22) iynin dileği ile belki Tanrı bize oğul verir” dedi.

(4/23) Işanç Han, büyük bir toy yaptı. Dileğini söyleyip atlar, taylar; (4/24) develer, koyunlar kesti. İç-Oğuz, Dış-Oğuz beylerini toya (4/25) çağırdı. Aç görse doyurdu, çıplak görse giydirdi. Önüne (4/26) borçlu gelse borcunu ödeyip kurtardı. Dağ gibi yığıp et hazırladı, (4/27) göl gibi kımız sağdırdı.

(5/1) Konuklar başlarını eğip Gök Tanrısı’na ellerini açıp dileklerini (5/2) dilediler.

(5/3) Aradaki bir iynin dileği ile Tanrı, Işanç Han’a oğul verdi. (5/4) Doğan gelişir, kaburgalı büyür. Çocuğun on beş yaşı doldu bile. (5/5) Işanç Han’ın yaylası, Aybirdi Han’ın yaylası ile yan yanaydı. (5/6) Aybirdi Han’ın pek güçlü bir devesi ile bir boğası vardı. (5/7) Memleketteki sürülerden hiçbir boğa da, memleketteki at sürülerinden hiçbir deve de bunlara karşı (5/8) çıkamıyor, bunlarla gūreşemiyordu. Hanlar hanı Aybirdi Han, (5/9) boğasının, hanlar hanı Aybirdi Han devesinin gūçlölükteki namı civar (5/10) illere de yayılmıştı. Baharda bir kez, güzün bir kez boğayı (5/11) deve ile ovadaki ak meydanda gūreştirirler, Aybirdi Han Oğuz beyleri (5/12) ile bu gösteriye bakıp keyiflenirdi. Bu baharda da üç kişi sağ taraftan, (5/13) üç kişi sol taraftan demir zincirlerle tutup boğayı yattığı yerinden (5/14) çıkarmışlar. Ak meydanın ortasına getirip zincirinden salmışlardı. (5/15) Tam da o anda Işanç Han’ın oğlu kendisinin üç arkadaşı ile (5/16) ak meydanda aşık oynayıp duruyorlardı. Boğayı bırakmalarıyla beraber çocuklara (5/17) kaçmalarını söylediler. Üç çocuk kaçtı, Işanç Han’ın oğlu meydandan kaçmayıp (5/18) meydanın ortasında kaldı.

(5/19) Boğa, genç oğlanı görür görmez onu boynuzlarıyla kaldırıp fırlatmak (5/20) için oğlana doğru atıldı. Oğlan, yerinde kalıp boğanın alnına (5/21) yumruğu ile bir kez vurmıştı. Boğa, geri çekildi. Boğa, tekrar oğlana (5/22) (doğru) atıldı. Oğlan, tekrar yumruğu ile boğanın alnına vurup durdurdu. (5/23) Bu vuruşta elini geri çekmeden boğayı alnından itip gerileterek (5/24) ak meydanın kenarına götürdü. Ondan sonra boğa oğlanı itip ileri gitdi. (5/25) Meydanın ortasına gelince oğlan ayaklarını dayayıp bastı da bir yerde (5/26) durdu. Oğlan da boğayı geriletemedi, boğa da oğlanı yerinden kimıldatmadı. (5/27) Oğlan: “Eğilip duran duvara direk dayarlar, direk (6/1) duvara dayanak olur. Ben neden bu boğanın alnı için dayanak olup (6/2) duruyorum?” diye düşündü de boğayı bir kenara fırlatıp elini boğanın (6/3) başından çekti. Elini bir anda çekince boğa sendeleyerek başının üstüne düşüp yere (6/4) saplandı. O arada oğlan hançerini alıp boğanın ense damarına (6/5) sapladı.

(6/6) Oğuz beyleri, oğlanın cesaretine hayran kaldılar. Etrafına toplanıp (6/7) genç oğlanı övmeye başladılar: “Gidin, çağırın, “Dede Korkut” gelsin. (6/8) bu oğlana ad koysun. Oğlanı alıp babasına gitsin de ondan beylik ve (6/9) taht alıp (oğlana) versin” diye sōyleştiler. Dede Korkut’u çağırıp getirdiler.

(6/11) Karap karayık Qurkit Babay Һaҗа niler sۆyledǵ iken:
(6/12) “Iy Ishaҗ Han! Bu yǵǵetke, batır yǵǵetke sin beklǵk bir.
Sin (6/13) teҺǵet bir.
Bu yeҺǵel sۆyeklǵ yǵǵetke atlanırǵa ozın muynılı at bir.
(6/14) Bu yǵǵetke, kۆchlǵ yǵǵetke azıq itǵp kۆtүvǵnǵden meҺnlerǵe baҺ kuy (6/15) bir.
Bu osta, bu hۆnerlǵ yǵǵetke yۆkler tiyerge tۆrkǵm-tۆrkǵm kızı (6/16) dөyeler bir.
Bu yǵǵetke, zirek yǵǵetke külege itǵp altın түbelǵ ǵatır (6/17) bir.
Bu citǵz yǵǵetke kǵyǵnǵerge itek bǵlen tekken uҺa bǵlen ǵıkken (6/18) kǵyǵmlar bir.

Aybırdǵ Han’nıҺ aҺ meydānında bu yǵǵet üǵǵz bǵlen kۆreҺdǵ, (6/19) batırılıq, zireklǵ, kۆchlǵlǵk, citǵzlıq, ostalıq, cinǵlǵlǵk kürsetdǵ. (6/20) İl tabunlarında tiҺdeҺsǵz, ǵıt illerde de ataklı Һanlar Һanı Aybırdǵ nǵnı (6/21) karap torǵan bǵr üǵǵzǵn, kۆchlǵ üǵǵznǵ kۆreҺǵp yiҺdǵ. Bilǵndegǵ (6/22) ҺeҺer bǵlen zür üǵǵznǵ arslanday parǵaladı. Arslanday bu yǵǵetke (6/23) Arslan dip at kuҺam! At kuҺuvı Qurkit’dan matur kۆn kۆreҺǵ (6/24) TeҺrǵ’dan” didǵ.

(6/25) Ishaҗ Han yǵǵetke beklǵk birdǵ, kıymmetlǵ teҺǵet bǵlen altın түbelǵ (6/26) ǵatır birdǵ. UҺa bǵlen ǵıkken yǵfek bǵlen teken ǵıkken birdǵ. (6/27) Ozın muynılı at bǵlen kۆtүv-kۆtүv kuylar, tۆrkǵm-tۆrkǵm tөyeler (6/28) birdǵ. Arslan Bek altın түbelǵ ǵatırda kün küre baҺladı.

(7/1) Ishaҗ Han’nıҺ kırık yǵǵetǵ Arslan Bek’den kۆnleҺdǵlar. Anı atası (7/2) aldında ǵaraltırǵa uylaҺdılar. Kırık yavız yǵǵet ikǵge ayrılıp yǵǵǵrmǵsǵ (7/3) bǵr yaqdan ǵalǵan yǵǵǵrmǵsǵ ikǵnǵ yaqdan Ishaҗ Han’ǵa kǵtdǵlar. (7/4) Bǵr bülǵǵ Ishaҗ Han’nıҺ aldına bardı.

(7/5) Karap karayık yavız yǵǵetler Һaҗа ni sۆyledǵlar iken:

(7/6) “Kүresǵnǵmǵ ҺanıҺ niler buldı? UǵlıҺ Arslan Bek altın түbelǵ (7/7) ǵatırdaҺ kǵkıp tike-biyǵk matur kükreklǵ ala tavǵa avǵa ǵıkdı. (7/8) Sinǵn kiyǵklerǵnǵ kuvdı, sinǵn kuҺlarıҺnı atdı, tötđ. Anası yanına (7/9) kilǵp siҺa ǵarҺı yaman kıҺeҺ kordı. UǵlıҺ usalǵa ǵıkdı. Ul isen (7/10) bulsa mǵlǵnı da cānıҺnı da tınlıq bulmayaǵaҺ. Mondıy uǵıl nige? Andıy (7/11) uǵlıҺ bulǵandan bulmaǵanı artıǵraq tüǵǵlmǵ?” didǵlar.

(7/12) Ul arada ǵalǵan yǵǵǵrmǵ usal yǵǵet de Һan aldına kilǵp Arslan (7/13) Bek’nǵ ǵaralǵa kǵreҺdǵlar: “Bǵlesǵnǵmǵ ҺanıҺ niler buldı? Sinǵn usal (7/14) uǵlıҺ yavızǵa ǵıkdı. Ul üzǵne kırık yǵǵet ǵıyp bay UǵızlarıҺ basıp (7/15) ǵapıp yөriy baҺladı. ǵayda matur kürse irǵksǵzlep ala. ǵayda baylıq (7/16) kürse talap ala, ǵaznasına sala. AҺ saǵallı ǵartlarıҺnı yөzlerǵne suǵa, (7/17) ǵal saǵlı ǵarǵıqlarıҺnı aǵı yeҺǵn aǵıza. ҺanıҺ! Nǵĉār Һeber yөǵǵrǵk (7/18) aǵımlı sular arǵılı ǵıyp tike-biyǵk matur kükreklǵ ala tav baҺına (7/19) küterǵlǵr de Һanlar Һanı Aybırdǵ Һan’ǵa irǵeҺ. Eytǵrlar: “Ishaҗ Han’nıҺ (7/20) uǵlı mine niǵĉk ilnǵ bolǵata” didǵlar. Һanlar Һanı Aybırdǵ Han’dan orıҺ-(7/21) şelte alırsın. Ul ǵakda sin üzǵnı de yir östǵnde yөrүvden yir astında (7/22) yatuvnı artıǵraq kürǵrsǵn. Kۆn kۆrǵvden üleҺnǵ östǵnrek diyǵrsǵn. (7/23) Mondıy uǵlıҺ bulǵandan bulmaǵanı yaqҺıraq. Ul sinnǵ hür itkenǵ (7/24) sin anı yuk itseҺ baҺıҺ belādan kötılır. Ul sinǵ ültǵrgenǵ (7/25) sin anı ültǵrseҺ cānıҺ tabıҺķa ǵalır” didǵlar.

(6/10) Dede Korkut, oǵlanı alıp babası Ishaҗ Han’ın yanına ǵötүrdü.

(6/11) Görelim bakalım Dede Korkut hana neler sۆyledi acaba:

(6/12) “Ey Ishaҗ Han! Bu oǵlana, kahraman oǵlana sen beylik ver.

Sen (6/13) taht ver.

Bu atılǵan oǵlana binmesi iĉin uzun boyunlu at ver.

(6/14) Bu oǵlana, gүĉlü oǵlana azıq edip sүrүnden binlerce baҺ koyun (6/15) ver.

Bu usta, bu hۆnerli oǵlana yүk yүklemeye sүrү sүrү kızıl (6/16) develer ver.

Bu oǵlana, akıllı oǵlana gölge edip altın tepeli ǵadır (6/17) ver.

Bu ǵevik oǵlana giyinmesi iĉin etek ile dikilmiҺ, sırma ǵekilmiҺ (6/18) giysiler ver.

Aybırdı Han’ın ak meydānında bu oǵlana, boǵa ile gүreҺti, (6/19) kahramanlıq, zekilik, gүĉlölük, atılǵanlıq, ustalıq, ǵeviklik gөsterdi. (6/20) İldeki at sүrүlerinde benzersiz, ǵevre illerde de řöҺretli Hanlar Hanı Aybırdı’nın (6/21) baktıǵı bir boǵasını, gүĉlü boǵayı gүreҺip yeҺdi. Belindeki (6/22) hanĉer ile bүйük boǵayı aslan gibi parǵaladı. Aslan gibi olan bu yiǵide (6/23) Arslan diye at koyuyorum! At koyması Korkut’tan iyi yaҺaması (6/24) Tanrı’dan” dedi.

(6/25) Ishaҗ Han oǵlana beylik verdi, kıymetli taht ile altın tepeli (6/26) ǵadır verdi. Sırma ǵekilmiҺ, ipek ile dikilmiҺ kaftan verdi. (6/27) Uzun boyunlu at ile sүrү sүrү koyunlar, sүrү sүrү develer (6/28) verdi. Arslan Bek altın tepeli ǵadırdı yaҺamaya baҺladı.

(7/1) Ishaҗ Han’ın kırk yiǵidi Arslan Bek’i kısıkandılar. Onu babasının (7/2) yanına kötülemeyi dүřündüler. Kırk namert yiǵit ikiye ayrılıp yirmisi (7/3) bir taraftan kalan yirmisi ikinci taraftan Ishaҗ Han’a gittiler.

(7/4) Bir kısmı Ishaҗ Han’ın huzuruna vardı.

(7/5) Görelim bakalım namert yiǵitler hana ne sۆylediler acaba:

(7/6) “Gөrүyor musun hanıҺ neler oldu? Oǵlun Arslan Bek altın tepeli (7/7) ǵadırdan kalkıp sarp, engin gүzel gөǵüslü ala daǵa ava ǵıkdı. (7/8) Senin geyiklerini kovaladı, senin kuҺlarını vurdu, tuttu. Anasının yanına (7/9) gelip sana ǵarҺı kötü nasihatler aldı. Oǵlun kötü ǵıkdı. O saǵ (7/10) oldukĉa malına da canına da huzur olmayacak. Böyle oǵul neyine gerek? Böyle (7/11) oǵlun olacaǵına hiĉ olmasa daha iyi deǵil mi?” didiler.

(7/12) Öbür tarafta kalan yirmi namert yiǵit de hanın huzuruna gelip Arslan (7/13) Bek’i kötülemeye baҺladılar: “Biliyor musun hanıҺ neler oldu? Senin kötü (7/14) oǵlun merhametsiz ǵıktı. O kendisi iĉin kırk yiǵit toplayıp varlıklı Oǵızları basıp (7/15) vurmaya baҺladı. Nerede bir gүzel gөrse onu zorla alıyor. Nerede zenginlik (7/16) gөrse talan edip hazinesine katıyor. Ak saǵallı ihtiyaşların yүzlerine vuruyor, (7/17) ak saǵlı ihtiyaş kadınların acı gөzyaҺını akıtıyor. HanıҺ! Kötü haber hızlı (7/18) akımlı sular boyunca ǵıkıp sarp, engin gүzel gөǵüslü ala daǵ baҺına (7/19) yүkselir de Hanlar Hanı Aybırdı Han’a erişir. Derler: “Ishaҗ Han’ın (7/20) oǵlu ne diye memleketi karıştırıyor” didiler. Hanlar Hanı Aybırdı Han’la kavga

(7/26) Işanç Han: “Barıgız, anı monda kětərëğëz. Min yuk itëym üzën. (7/27) Andıy uğıl miña kirek tügël” didë.

(8/1) Yavız yëğëtler eytdëler: “Bëz sinëñ usal uğılını niçëk kětərëyk? (8/2) Ul bëznëñ süznë tıñlamas. Bëznëñ çakıruv bëlen kilmes. Üzën altın (8/3) tēhētēñden tōr, bizeklë çatırınıñdan kālķ. Kırık ipdeş yëğētēñnë bërge (8/4) al. Ala tavğa avğa çık. Yulda Arslan Bek’nëñ çatırına toktap anı da (8/5) yanıña al. Koş oçırıp cenlëk kuvğanda uqlarıñdan bërşen yiberëp anı (8/6) ültër. Eger şulay ültërmesëñ anı başkaça ültëruv, ültërtüv mömkën tügël. (8/7) Bëlgen bële!” didëler.

(8/8) Salkınça tañ yillerë cılbır-cılbır iskende Bolıtlardan da (8/9) östënnrek çıgarğa ülgërgeñ saban torğayı muñayıp-muñayıp sayrağanda

(8/10) Citëz umarta kōrtı bızıldap-bızıldap bal cıyarğa barganda Kışden yeşël (8/11) ülende utlap yörëp torğan atlar, İrte torıp çıkkan iyelerën kürëp (8/12) şañıratıp-şañıratıp kēşnegende

İrtengë salkında Uğız yeş beklerë, (8/13) batır yëğëtlerë kōreşëp uq atışıp uynağanda

Uğız kızları-kilënlerë (8/14) ırte torıp yovınıp bizengende Kāra aqdan ayrılıp tike-biyëk tavlār (8/15) artından yaltırıp kōyaş çıkķanda

Işanç Han da yokısından oyanıp (8/16) ornından kālķdı. Uğıl alıp kırık yëğētën iyertëp ala tavğa avğa kētdë. Kiñ (8/17) dalağa, çokırılı tavlārğa, karañğı urmanlārğa taralıp cenlëk kuvārğa (8/18) kōşlar totarğa kērëşdëler.

(8/19) Kırık yavız yëğëtlerñ kōy bërlerë Arslan Bek’ke kilëp: “Etiyëñ (8/20) Işanç Han: “Uğılım kiyëklernë minëm aldımā kuvıp kitërsën de minëm aldımā (8/21) alarnı avlasın. Min uğılınıñ at östënde yörëşën, uq atışın, kılıç (8/22) çalışın küresëm kile. Kürëp kuvanasım, uğılım bëlen maqtanasım kile” dip (8/23) eyte” didëler.

(8/24) Aruv yeş yëğët usallarnıñ usal uyın kōydan bëlşen?

(8/25) Arslan Bek, kiyëklernë kuvdı, kitërdë. Etiy at sikertëşëmë (8/26) baksın sevēnsën, uq atışımā baksın şādılsın, kılıç atışımā baksın (8/27) kuvansın. Uğılı bëlen maqtansın, dip atası aldında kiyëk avlārğa kērëşdë.

(9/1) Tëğë kırık yavız yëğët eytdëler: “Hanım! Küresëñmë uğılını niçëk (9/2) kiñ tōz dalada kiyëklernë siña taba kuvıp kitërdë. Ul kiyëkke atķan (9/3) bulıp siña atmakçı bula. Ul kiyëknë yakķan bulıp sinë yakmakçı bula. (9/4) Ul kiyëknë ültërmekçë bulıp sinë ültërmekçë bula. Sak bul, hanım (9/5) ul sinë ültërmegençë sin anı ültërëp kāl!” didëler.

(9/6) Arslan Bek, kiyëk kuvıp kiyëk atıp kōş totıp atası yanından (9/7) ütëp-ütëp kite. Tōz dalada tav iteklerëndë at sikertëp uq atıp (9/8) kılıç çalıp yuvana idë. Işanç Han, kırık yavızınıñ kōtkısı bëlen aq (9/9) örengëden bōkken kūrķınıç ceyelë zūr uğın aq kōlına aldı da (9/10) ayakların kōriç özenğëge tērep ceyesën kiyërëp uq yiberdë. Uq (9/11) Arslan Bek’nëñ ikë kālāk süyegë arasına tuğrı kilëp kükregën (9/12) üteliy tişëp çıkdı. Kükregëndən al kan tōndırıp ağa başlağan (9/13) yeş yëğët tūbëne çalgı tiygen yeş kāmış kük aq buz atından yeşël (9/14) ülenge yığılıp tōşdë. Kırık yavız yëğët Işanç Han’ınıñ tēzgënëndən tōtıp (9/15) atın tiz gēne eylendërëp ardusına alıp kaytıp kētdëler.

eder, (7/21) ondan azar işitirsın. O vakit sen kendin de yer üstündë yürümekten yer altında (7/22) yatmayı yeğlersin. Ölüm, yaşamaktan daha üstünmüş dersin. (7/23) Bōyle oğlun olacağına olmasın daha iyi. O, seni rezil edeceğine (7/24) sen onu yok etsen başın beladan kurtulur. O, seni öldüreceğine (7/25) sen onu öldürsen canın kurtulur” dediler.

(7/26) Işanç Han: “Varınız, onu buraya getiriniz. Ben yok edeyim kendisini. (7/27) Bōyle oğul bana gerek değıl” dedi.

(8/1) Namert yiğitler dediler: “Biz senin hayırsız oğlunu nasıl getirelim? (8/2) O, bizim sözümüzü dinlemez. Bizim çağırmamızla gelmez. Kendin altın (8/3) tahtından kalk, bezekli çadırından çık. Kırık yoldaş yiğidini beraberine (8/4) al. Ala dağa ava çık. Yolda Arslan Bek’in çadırında durup onu da (8/5) yanına al. Kuş uçurup av hayvanı kovalarken oklarından birisini atıp onu (8/6) öldür. Eğer bōyle öldürmezsen onu başka şekilde öldürmek, öldürtmek mümkün değıl. (8/7) Bilen bilir!” dediler.

(8/8) Serin tan yelleri efil efil estiğində

Bulutlardan da (8/9) daha yukarıya çıkmaya hazırlanan tarla serçesi hüzünlü hüzünlü öttüğünde

(8/10) Çevik bal arısı vızıldayıp vızıldayıp bal toplamaya vardığında

Geceden (8/11) yeşil çayırda otlayıp duran atlar,

Sabah uyanıp dışarı çıkan sahiplerini görüp (8/12) etrafı çınlata çınlata kişnediğində

Sabah serinliğinde Oğuz genç (8/13) beyleri, batur yiğitleri gürëşip ok atışıp oynadığında

Oğuz kızları, gelinleri (8/14) sabah kalkıp yıkanıp bezendiğində

Kara aktan ayrılıp sarp, engin dağlar (8/15) ardından ışıldayıp güneş çıktığında

Işanç Han da uykusundan uyanıp (8/16) yerinden kalktı. Oğlunu alıp kırık yiğidini yanında götürüp ala dağa ava gitti. Geniş (8/17) ovaya, çukurlu dağlara, karanlık ormanlara dağılıp av hayvanı kovalamaya, (8/18) kuş tutmaya başladılar.

(8/19) Kırk namert yiğidin bazıları Arslan Bek’e gelip: “Baban (8/20) Işanç Han: “Oğlum geyikleri kovalayıp benim önüme ketirsın de benim önümde (8/21) onları avlasın. Ben oğlumun at üstündë gidişini, ok atışını, kılıç (8/22) çalışını görmek istiyorum. Görüp gururlanmak, oğlumla övünmek istiyorum” diye (8/23) söylüyor” dediler.

(8/24) Saf genç delikanlı hainlerin kötü düşüncelerini nereden bilsın? (8/25) Arslan Bek, geyikleri kovaladı, getirdi. Babam at seğırtmeme (8/26) baksın sevensin, ok atışımā baksın şādılsın, kılıç atışımā baksın (8/27) gururlansın. Oğıl ile övünsün, deyip babasının önünde geyik avlamaya başladı.

(9/1) Öteki kırk namert yiğit şōyle şōyledi: “Hanım! Görüyor musun oğlun nasıl da (9/2) geniş, düz ovada geyikleri sana doğru kovalayıp getirdi. O, geyiğe atacakmış gibi (9/3) yapıp sana ok atmak istiyor. O, geyiği yakacakmış gibi yapıp seni yakmak istiyor. (9/4) O, geyiği öldürecekmiş gibi yapıp seni öldürmek istiyor. Dikkatli ol, hanım. (9/5) O, seni öldürmeden sen onu öldür!” dediler.

(9/6) Arslan Bek, geyik kovalayıp geyik vurup kuş tutup babasının yanından (9/7) geçip geçip gidiyor. Düz ovada dağ eteklerinde at seğırtip ok atıp (9/8) kılıç çalıp oyalanıyordu. Işanç Han, kırk namerdin kışkırtmasıyla (9/9) akçağağaçtan bükülmüş

(9/16) Işanç Han'ın bakesi uğunun bërənçe avından kaytқан yirëne (9/17) dip iñ yaqşı şuğım atlarını, bik simëz kuylarını çalırğa kuşdı. (9/18) Batır Uğız beklerën sıylamaqçı buldı. Avdan kaytır çak yitkeç (9/19) üzëneñ kırık bulışçı kızı bëlen bërge avcılarını karşı alırğa çıkdı. (9/20) Avcılar kaytdılar. Han bike arı baqdı, birë baqdı uğılkayın (9/21) kürmedë. Yöregë sikërëp kükregë kısılıp beğrëne ut kaynağan (9/22) kük bulıp kitdë. Kara küzlerëne kanlı yeş tuldı.

(9/23) Han bike Işanç Han'ğa qarap süzge kërëşdë. Tırılav karıyk, (9/24) han bike ni söyledë iken:

(9/25) "Kil elë yanıma başımın behtë, öyëmnëñ tehtë

Atamın kiyevë

(9/26) Anamın irkesë

Küz açqaçda kürgenëm

Küñël birëp söygenëm

Işanç (9/27) Han!

Sin altın tehtëñden kalkıp

Kara yallı atıña atlanıp

Kızıl kükreklë (10/1) tike tavğa avğa çıkdıñ.

Sëz ikev këtken idëğëz

Sin kaytdıñ. (10/2) Balam kayda?

Kara dönyamnı yaqtı itken uğım kayda?

Kürër küzlerëm (10/3) kan basıp kürmes bulalar

Söt tamırlarım bala imëzgen kük sızlıy (10/4) başladılar

Ak tenlerëm yılan çakқан kük şeşe başladı

Bërden bër uğım (10/5) kürënmey

Beğërlerëm ut yana!

Qorı qorı çocuklarını ağız sular (10/6) bëlen tutardım

Ädem kiçmes, hayvân ütmes yılğalargä küpër şaldım (10/7)

Açnı kürsem tıydırdım

Yalangaçnı kürsem këyëm birdëm

Tülevge qorban (10/8) çalıp tav çaklı it cıydırdım

Kül çaklı kıımız savdırdım

Yaşıların (10/9) tēlegë bëlen bër uğıl tapdım

Cānim! Bërden bër uğımın hēberën söyle

(10/10) Qarşızdağı tike biyëk ala tavdan uğımın oçırğan

bulsan söyle

(10/11) Yügrek ağız tonıq sudan uğımın ağızğan bulsan söyle

(10/12) Arslanğa uğımın aşatқан bulsan söyle

Kara tūnlı yavız içlë il (10/13) düşmanına uğımın aldırğan

bulsan söyle

Min etiyëm

Hanğa këtiym

Bay (10/14) kazna, köçlë 'askerë alıym

İl düşmanların üstene barıym

Ak yëfek (10/15) ciñëm bëlen yaralarımdayı kızıl kanı

sörtkençë atışıym

Yaralanıp (10/16) ayağız, kulım köçsëz bulğançı

Ak buz atdan yığılıp yeşël ülenge (10/17) tōşkençë Suğışıym

İller, dalalarını totıp

Yügrek ağız şularını (10/18) kiçëp

Bërden bër uğımın ezliym

Işanç Han!

Kara başım aldıñda qorban (10/19) bulsın

Bërden bër uğımın hēberën söyle!"

didë.

korkunç yaylı büyük okunu ak eline aldı da (9/10) ayaklarını çelik üzengeye dayayıp yayını gerip ok attı. Ok, (9/11) Arslan Bek'in iki kürek kemiğinin arasına doğru gelip göğsünü (9/12) baştan başa deşip çıktı. Göğsünden al kan fışkırıp akmaya başlayan (9/13) genç yiğit, dibine tırpan değmiş yaş kamış gibi ak boz atından yeşil (9/14) çayıra yıkılıp düştü. Kırk namert yiğit, Işanç Han'ın dizgininden tutup (9/15) atını hemencecik çevirip ardına alarak dönüp gittiler.

(9/16) Işanç Han'ın hanımı, oğlunun ilk avından dönmesi şerefine (9/17) en iyi besi atları, pek semiz koyunları kesmelerini buyurdu. (9/18) Batur Oğuz beylerini ağırlamak istedi. Avdan dönüş vakti geldiğinde (9/19) kendisinin kırk yardımcı kızıyla birlikte avcılar karşılamaya çıktı. (9/20) Avcılar döndüler. Han karısı, öte baktı, beri baktı oğulcuğunu (9/21) görmedi. Yüreği hoplayıp göğsü daralıp bağrında ateş kaynar (9/22) gibi oldu. Kara gözlerine kanlı yaş doldu. (9/23) Han karısı, Işanç Han'a bakıp söze girişdi. Dinleyip görelim, (9/24) han karısı, ne söyledi:

(9/25) "Gel hele yanıma başımın bahtı, evimin tahtı

Babamın damadı

(9/26) Anamın kıymetlisi

Göz açıp gördüğüm

Gönül verip sevdiğim

Işanç (9/27) Han!

Sen altın tahtından kalkıp

Kara yeleli atına atlanıp

Kızıl göğsülü (10/1) yalçın dağa ava çıktın

Siz iki kişi gitmişsiniz

Sen döndün. (10/2) Çocuğum nerede?

Kara dünyamı aydınlatan oğlum nerede?

Görür gözlerim (10/3) kan basıp görmez oldular

Süt damarlarım bebe emmiş gibi sızlamaya (10/4) başladılar

Ak tenim yılan sokmuş gibi şişmeye başladı

Biricik oğlum (10/5) görünmüyor

Bağrımdaya ateşler yanıyor!

Kuru kuru çukurları akan sular (10/6) ile tutardım

İnsan geçmez, hayvan geçmez nehirlerle köprü saldım

(10/7) Aç görsem doyurdum

Çıplak görsem giysi verdim

Adaklık kurban (10/8) kesip dağ kadar et yığdırdım

Göl kadar kıımız sağdırdım

İyilerin (10/9) dileği ile bir oğul doğurdum

Canım! Biricik oğlumun haberini söyle

(10/10) Karşımızdaki büyük yalçın ala dağdan oğlumu

uçurmuş olsan söyle

(10/11) Sert akımlı donuk sudan oğlumu akıtmış olsan söyle

(10/12) Aslana oğlumu yedirmiş olsan söyle

Kara giysili, yüreği kötü il (10/13) düşmana oğlumu aldirmiş

olsan söyle

Men anayım

Hana varayım

Çokça (10/14) hazine, güçlü askeri alayım

İl düşmanlarının üstene varayım

Ak ipek (10/15) yenim ile yaralarımdayı kızıl kanı sürtene

kadar atışıym

Yaralanıp (10/16) ayağız, elim güçsüz olana kadar

Ak boz attan yığılıp yeşil çayıra (10/17) düşene kadar

Zarlık itdë, (10/20) cıladı. (10/21) Işanç Han, bër süz eyte almıyça tik tırdı. (10/22) Kırık yavız yëğët alğa çığıp: “Han bike! Köñëlsëzlenme. Uğlıñ (10/23) isen-sav. Ul avda qaldı. Qaydanga bulsa da bögën-ük ye irtëğëden (10/24) qalmıy qaytır. Kayğıрма, borçılma! Han kımızını küprek eşçep başı (10/25) eylengen. Şuña küre cevâp bire almıy tora” didëler. (10/26) Han bikenëñ küñlë üyde kütëp utıruvını kütëre almadı. Üzë (10/27) bëlen kırık büleşçë kızın alıp söygen atına atlanıp dalalarğa, tavlarğa (11/1) uğılkayın ëzlerge këtdë. Alar ceyën, kışın qarı-bozı këtmiy torgân (11/2) “Kazılık” tavına kildëler. Tav öslerëne mëndëler. Biyëkden biyëk tav (11/3) töbelerëne köterëldëler. Han bike tereleë qarap küzë bëlen ëzlerge (11/4) kërëşdë. Qarasa küre: bër üzennëñ eşçende qarğa-qozğın küp-küp (11/5) bulıp oçalar. Üzen eşçende bër oçıp töşeler de tağın kütërëleler. (11/6) Han bike atın ükçelep şul yakka yüneldë. (11/7) Ul arada atından yığılıp töşken Arslan Bek yırde yata. Qarğa (11/8) qozğınlar kan isën sëzëñep anıñ yanına cıyılğanlar. Yarasın çokımaççı (11/9) bulalar. Yaralı yëğët qolındağı kılıcı bëlen alarnı yarasına ulırtımy (11/10) kuvıp tora idë. (11/11) Anası yakınlaşkanda Arslan Bek’nëñ helë këtken, kılıç kütërëge (11/12) köçë bëtëp, yarasın çokırğa, kanın eşçerge kilgen yırtkış koşlarnı da (11/13) kuva almas bulğan, küzlerë yomılğan idë. Alay da küzëne tav iyesë (11/14) kürëñep: “Qırıqma yëğët, sin bu yarañdan ülmessën, anañ sötëne mançılğan (11/15) tav çeçegë sinëñ yaraña şifâ bulır” dip heber birëp kuyğanga yëğët (11/16) canı tenënde qalıvdan ömëd özmegen idë. (11/17) Han bike kilëp uğılnıñ al kan eşçende yatқанın kürdë, kızganıp (11/18) moñlayıp süzge kërëşdë: (11/19) “Qarlığan kük kara küzlerëñnë yoqı alğan Küzlerëñnë aç beğrëm! (11/20) Un ikë tamırnıñ tiymes bulğan Köçlerëñnë cıy beğrëm! Teñrë birgen (11/21) tatlı cānıñ tenëñden çıkmak bula Tëllerëñde cān bulsa söyle beğrëm! (11/22) İy Kazılık tav! Ağar şularnıñ akmaz bulsın Üser ülenlerëñ (11/23) üsmes bulsın Yögërëk kiyëklërëñ yögërmes bulsın Taşka eylesën! (11/24) Arslanıñ sinmë yaraladı Yulbarıs sinmë parçaladı Niçëk biliym (12/1) Balakayım? Kërpëğëñde cān bulsa aç balam! Tëllerëñde köç (12/2) bulsa söyle miña balakayım!” didë. (12/3) Enëysënëñ cılap-sıqtanıp söylegen süzlerë yëğëtnë isëne kitërdë. (12/4) Ul aq yözën kütërëp qarlığan kük kara küzlerën açdı. Enëysëne (12/5) qarap söyliy başladı: (12/6) “Aq kükregën şulkitıp tatlı sötën imgen anam! Yëfek bëlevselerge (12/7) bëlep, qarap ösdërgen anam! Qarğama ağım şularnı! Kazılık tavnıñ (12/8) ağım şuları ‘ayıpsız Qarğama ösken ülenlernë	Savaşayım İlleri, ovaları tutup Sert akımlı suları (10/18) geçip Biricik oğlumu arayayım Işanç Han! Kara başım önünde kurban (10/19) olsun Biricik oğlumun haberini söyle!” dedi. Feryat etti, (10/20) ağladı. (10/21) Işanç Han, tek kelime söyleyemeden öylece durdu. (10/22) Kırk namert yiğit öne çıkıp: “Hanımefendi! Endişelenme. Oğlun (10/23) sağ salimdir. O, avda kaldı. Bugün yarın neredeyse (10/24) döner. Kaygılanma, telaşlanma! Han, kımızı çok içince başı (10/25) dönmüş. Bu yüzden cevap veremiyor” dediler. (10/26) Han karısının gönlü evde bekleyip oturmaya razı olamadı. Kendisiyle (10/27) beraber kırk yardımcısı kızını alıp sevdiği atına atlanıp ovalara, dağlara (11/1) oğulcuğunu aramaya gitti. Onlar, yaz kış karı, buzu gitmeyen (11/2) “Kazılık” dağına geldiler. Dağın üst tarafına tırmadılar. Kocaman dağ (11/3) tepelerine çıktılar. Han karısı, etrafıca bakıp gözüyle aramaya (11/4) başladı. Bakınca gördü ki bir vadinin içinde karga, kuzgun pek çok (11/5) olup uçarlar. Vadi içinde bir uçup bir inenler de tekrar yükselirler. (11/6) Han karısı, atını topuklayıp o tarafa yöneldi. (11/7) Orada atından yıkılıp düşen Arslan Bek yerde yatıyor. Karga, (11/8) kuzgunlar kan kokusunu alıp onun yanına yığılmışlar. Yarasını deşmeye (11/9) çalışıyorlar. Yaralı yiğit elindeki kılıcıyla onları yarasına kondurtmadan (11/10) kovup duruyordu. (11/11) Anası yakınlaştığında Arslan Bek’in takati gitmiş, kılıç kaldıracak (11/12) gücü bitip, yarasını deşmeye, kanını içmeye gelen yırtıcı kuşları da (11/13) kovamaz olmuş, gözleri yumulmuştu. O şekilde gözüne Dağ Sahibi (11/14) görünüp: “Korkma yiğit, sen bu yarandan ölmezsin, ananın sütüne batırılmış (11/15) dağ çiçeği senin yarana şifa olur” deyip haber verince yiğit, (11/16) canının teninde kalmasından ümidini kesmemiştı. (11/17) Han karısı gelip oğlunun al kan içinde yattığını gördü, acıyıp (11/18) hüzünlenererek söze girdi: (11/19) “Üzüm gibi kara gözlerini uyku almış, Gözlerini aç yavrum! (11/20) On iki damarın atmaz olmuş Gücünü topla yavrum! Tanrı vermiş (11/21) tatlı canın teninden çıkmak ister Dilinde can olsa konuş yavrum! (11/22) İy Kazılık dağ! Akar suların akmaz olsun Biter otların (11/23) bitmez olsun Hızlı koşan geyiklerin koşmaz olsun Taşa dönsün! (11/24) Aslanımı sen mi yaraladın Kaplan sen mi parçaladın Nasıl bileyim (12/1) Yavrucuğum? Kirpiğinde can olsa aç yavrum! Dilinde güç (12/2) olsa konuş bana yavrucuğum!” dedi.
--	---

Kazılık tavnıñ (12/9) ösömlöklärë ‘ayıpsız Karğama yügrek kiyëklärne Kiyëklärde ‘ayıp yuq (12/10) Arslannı karğama Arslanda ‘ayıp yuq Yulbarısı karğama Yulbarısda ‘ayıp (12/11) yuq Karğasañ etiyëmnëñ yuldaşı kırık yavız yëğëtnë karğa Bu, alarnıñ (12/12) eşë!” didë. “Eniyëm, cılama, borçılma! Min bu yaradan ülmem, kırıkma! (12/13) Miña tavlار iyesë kürëndë. Bu yaradan ülmessën, didë. Tav çëçegë (12/14) bëlen anañ sötë yaraña şıfā bulır, didë. Yaramnı öç kat şıypadı da (12/15) kitdë” didë. (12/16) Monı işëtkëç han bikenëñ kırık kızı törlë yakka yögërëşdëler, bër (12/17) bërënden üzëşëp tav çëçegë ëzlerge, cıyargā kërëşdëler. (12/18) Han bike imçëklärën bër şıkdı, söt kilmedë, ikë şıkdı (12/19) söt kilmedë, bötën köçën cıyıp öçëncë tapkır şıkkān idë. Al kan (12/20) bëlen aralaş aq söt atılıp çıkdı. Tav çëçegë bëlen kanlı sötne (12/21) yëğëtnëñ yarasına yapıdılar. At östëne alıp altın töbelë çatırına (12/22) ozatdılar. (12/23) Kırık könde yëğëtnëñ yarası tözeldë. Yëğët savıkdı. Tağın atka (12/24) atlana, kılıç koşana, av avlıy koş ata başladı. (12/25) Işanç Han, bër nersede bëlmiy uğlın ülgenge hisāp itëp yöriy (12/26) idë. Elëğë kırık yavız yëğët ni bulğannı bëlgeç: “Işanç Han, uğlın (12/27) kürse bëznëñ eşëbëznë bëlse yaman bulır, barıbnı yuq iter. (13/1) Eydegëz yakşı çağında Işanç Han’nıñ üzën tötıyık, aq kulların arkasına beyliyk, (13/2) at kılından bav işëp aq muynına muynıçaq yasıyık. Doşmān ilëne alıp (13/3) këtıyık de kol itëp satıyık” diyëşdëler. (13/4) Şolay kiñëşëp alar Işanç Han’nı totdılar, aq kılın arkasına (13/5) beyledëler, at kılından bav işëp aq muynına muynıçaq këyërtedëler, aq (13/6) tenëndən kan këtkençe muynıñ kıl muynıçaq bëlen kısdılar. Işanç Han’nı (13/7) ceyev yiberëp üzlerë atka atlanıp yulğa çıkdılar. Kart hanıñ totkın itëp (13/8) satar öçën doşmān illerëne këtdeleler. (13/9) Uğız beklerë bër nersede bëlmiyer idë. Han bike hällerënë sizëp (13/10) uğlı yanına këtde. (13/11) Tıñlap karıyık, han bike uğlı Arslan Bek’ke niler söyledë (13/12) iken: (13/13) “Bëlesënmë uğlım ni buldı? Yir sëlkenüv bulmasa da biyëk tavnı (13/14) yir yotdı. İlde doşmān bulmasa da sinëñ atañnı doşmān totkın itdë. (13/15) Atañnıñ bulışçıları kırık yavız yëğët atañnı totdılar, aq kulların (13/16) arkasına beyledëler, at kılından muynıçaq yasap aq muynından buvdılar. (13/17) Üzlerë atka atlanıp atañ kartı ceyev yörtëp doşmān ilëne (13/18) këtdeleler. Uğlım, tor. Üzëñnëñ kırık yëğëtëñnë yanıña al, atañnı kırık (13/19) yavız kolından kōtkar. Atañ yavızlarnıñ kōtkısı bëlen siña uq atkan (13/20) bulsa ul sinë yakşılarnıñ tēlegë bëlen tuvdırğan. Uğıllı ata kol (13/21) bulmas. Yavızlarnıñ artından kët de atañnı kōtkar” didë. (13/22) Arslan Bek, anasınıñ süzën hüş kürdë. Altın tēhëtëndən (13/23) tordı, kara kōriç kılıçın koşandı, aq ürengëden bōkken zür (13/24) ceyesën kılına aldı, zür çukmarlı çöyën kistenën iyerëne	(12/3) Anasınıñ feryat edip ağlayarak söylediği sözleri yiğidi kendine getirdi. (12/4) O ak yüzünü kaldırıp üzüm gibi kara gözlerini açtı. Anasına (12/5) bakıp söylemeye başladı: (12/6) “Ak göğsünü sılatıp tatlı sütünü emdiğim anam! İpek kundaklara (12/7) sarıp, bakıp büyüten anam! Beddua etme akan sulara! Kazılık dağının (12/8) akan suları ayıpsız Beddua etme biten otlara Kazılık dağının (12/9) otları ayıpsız Beddua etme hızlı koşan geyiklere Geyiklerde ayıp yok. (12/10) Aslana beddua etme Aslanda ayıp yok Kaplana beddua etme Kaplarda ayıp (12/11) yok. Beddua edeceksen babamın yoldaşı kırık namert yiğide et. Bu, onların (12/12) işi!” dedi. “Anam, ağlama, üzülme! Ben bu yaradan ölmem, korkma! (12/13) Bana dağların sahibi göründü. Bu yaradan ölmezsin, dedi. Dağ çiçeği (12/14) ile ananın sütü yarana şifa olur, dedi. Yaramı üç kez sıvazladı da (12/15) gitti” dedi. (12/16) Bunu işitince han karısının kırık kızı farklı taraflara doğru koşuştular, birbirinden (12/17) ayrılıp dağ çiçeği aramaya, toplamaya giriştiler. (12/18) Han karısı, memelerini bir sıktı, süt gelmedi, iki sıktı (12/19) süt gelmedi, bütün gücünü toplayıp üçüncü defa sıkmıştı. Al kan (12/20) ile karışık hâlde ak süt çıktı. Dağ çiçeği ile kanlı sütü (12/21) yiğidin yarasına sardılar. At üstüne alıp altın tepeli çadırına (12/22) götürdüler. (12/23) Kırık günde yiğidin yarası düzeldi. Yiğit iyileşti. Tekrar ata (12/24) binip, kılıç kuşanıp, av avlayıp kuş vurmaya başladı. (12/25) Işanç Han, hiçbir şey de bilmeyip oğlunun öldüğünü düşünüyordu. (12/26) Bu kırık namert yiğit ne olduğunu öğrenince: “Işanç Han, oğlunu (12/27) görse bizim işimizi bilse fena olur, hepimizi yok eder. (13/1) Haydi iyi bir anında Işanç Han’ı turalım, ak ellerini arkasına bağlayalım, (13/2) at kılından sicim örüp ak boynuna halka yapalım. Düşman iline alıp (13/3) gidelim de kul edip satalım” diye konuşular. (13/4) Onlar, böyle danışıp Işanç Han’ı tuttular, ak elini arkasına (13/5) bağladılar, at kılından sicim örüp ak boynuna halka geçirdiler, ak (13/6) teninden kan gidene kadar boynunu kıl halka ile sıktılar. Işanç Han’ı (13/7) yaya gönderip kendileri ata binip yola çıktılar. İhtiyar hanı tutsak edip (13/8) satmak için düşman illerine gittiler. (13/9) Oğuz beyleri hiçbir şey de bilmiyorlardı. Han karısı, hallerini sezip (13/10) oğlunun yanına gitti. (13/11) Dinleyelim bakalım, han karısı oğlu Arslan Bek’e neler söyledi (13/12) acaba: (13/13) “Biliyor musun oğlum ne oldu? Yer sallanmış olmasa da büyük dağı (13/14) yer yuttu. İlde düşman olmasa da senin babanı düşman tutsak etti. (13/15) Babanın yardımcıları kırık namert yiğit babanı tuttular, ak ellerini (13/16) arkasına bağladılar, at kılından halka yapıp ak boynundan boğdular. (13/17) Kendileri ata binip ihtiyar babanı yaya yürütüp düşman iline (13/18) gittiler. Oğlum, kalk. Kendi kırık yiğidini yanına al,
---	---

taqđı, (13/25) ozın söngösən arkasına kıyđı, aq buz atın tötđirip atlandı da (13/26) kırık yęęėtėn iyertėp atasın ęzlerge kėtđė.

(14/1) Arslan Bek, qaçkınlarnıñ artına tösđė. Kırık yavız yęęėt ala (14/2) tavnıñ aryağındaqı aq qaýın astına toqtap kıımız ęčėp utıralar idė. (14/3) Yavızlar artlarından kıuvıp kilgen yeş yęęėtne kúrgeç: “Eyde bu (14/4) yęęėtne de tötıp alıyq, muynına muynqaç salıyq, doşmān ilėne iltėp (14/5) kol itėp satıyq” didėler. Işanç Han: “Kırık ipdeşem! Teñrė totar (14/6) yir yotar! Nārāsiy yęęėtne totkıñ itėp kúrmeğėz. Čėşėğėz bėr azğa ğına (14/7) kıulımnı, birėğėz kıulıma kómėş kıupızımnı. Min bu yęęėtne kirė kıaytarıym. (14/8) Andan şoñ üzėmnė ültėrseñėz de kıaldırsağız da sėznėñ irkėğėz” didė. (14/9) Işanç Han’rıñ kart kúzlerė yıraqdan kilgen yęęėtne tanı mıy idė. (14/10) Uğlı Arslan Bek’nė kúpden úlgen dip iseplegenden ul kile (14/11) dip eytseler de işanaçaq tųğėl idė. Ul yeş yęęėtneñ yeşlėğėn (14/12) ayap kıaytarırğa, yavızlar kıulından kotkıarırğa tėledė. Alğa çığıp kőylep (14/13) kıupız uynı başladı.

(14/14) Tıñlap kıarıyq Işanç Han nı tuğrıda kúyledė iken:

(14/15) “Ozın muynlı dala atları kitse minėm atları m bulır Aralarında (14/16) atıñ bulsa eyėt şıluv yęęėt miña Orışsız-suğışsız biriym min anı (14/17) siña.

Tik sin kirė kıayt!

Kötöv-kötöv kıuyar kitse minėm kıuyıları m bulır

(14/18) Aralarında azığıñ bulsa eyėt şıluv yęęėt miña

Orışsız-suğışsız biriym min anı siña

Tik sin kirė kıayt!

Kervāndan kıızıl töyeler (14/20) kitse minėm tőyelerė m bulır

Aralarında yűğėñ bulsa eyėt şıluv yęęėt (14/21) miña

Orışsız-suğışsız biriym min anı siña

Tik sin kirė kıayt!

Altın (14/22) túbelė čātırlar kitse minėm úylerė m bulır

Aralarında úyėñ bulsa eyėt şıluv (14/23) yęęėt miña

Orışsız-suğışsız biriym min anı siña

Tik sin kirė kıayt!

(14/24) Kara kúzlė, ničke billė kıızlar kitse minėm kıızları m bulır

Aralarında saylağanıñ (14/25) bulsa eyėt şıluv yęęėt miña

Orışsız-suğışsız biriym min (14/26) anı siña

Tik sin kirė kıayt!

Aq saķallı kartlar kitse minėm kartları m bulır

Aralarında aq saķallı atañ bulsa eyėt şıluv yęęėt miña

Orışsız-(15/1) suğışsız kotkıarım da biriym min anı siña

Tik sin kirė (15/2) kıayt!

Minėm oçėn kilgen bulsañ min uğlımnı ültėrdėm

Minė alıp (15/3) kėtkenėñ

Doşmān ilėnde totkıñ itkenėñ

Yazıgı siña bulmas

İy (15/4) şıluv yęęėt sin kirė kıayt!”

didė.

(15/5) Arslan Bek, üzėnėñ kómėş tellė kıupızın alıp kıarşığa kúylep (15/6) uynadı:

(15/7) “Uzıp barğan ozın muynlı dala atları sinėkė bulsa

Aralarında (15/8) minėm argamaq da bar

Min anı kırık yavızğa kıaldıra al mıym!

Kervān bėlen (15/9) kitken kıızıl dőyeler sinėkė bulsa

babanı kırık (13/19) namert kulundan kıurtar. Baban namertlerin dıduruşu ile sana ok atmış (13/20) olsa da o, seni iyilerin dileğı ile doğurtmuş. Oğullu baba, kul (13/21) olmaz. Namertlerin ardından git de babanı kıurtar” dedi.

(13/22) Arslan Bek, anasının sözünü hoş kıarşıladı. Altın tahtından (13/23) kalktı, kara čelik kıılıcını kıuşandı, akqağaçañan bükülmüş büyük (13/24) yayını eline aldı, büyük topuzlu mızrağını kabzanın eyerine taktı, (13/25) uzun süngüsünü arkasına kıoydu, ak boz atını tutturup bindi de (13/26) kırık yığidini yanına alıp babasını aramaya gitti.

(14/1) Arslan Bek, kaçakların ardına düştü. Kırk namert yığit ala (14/2) dağın öte tarafındaki ak kıayının altında durup kıımız içip oturuyorlardı. (14/3) Namertler ardlarından kıovalayıp gelen genç yığidi görünce: “Haydi bu (14/4) yığidi de tutup alalım, boynuna halka takalım, düşman iline götürüp (14/5) kul edip satalım” dediler. Işanç Han: “Kırk yoldaşımı Tanrı tutar (14/6) yer yutar! Yavrucağı tutsak etmeyin. Čözünüz bir süreliğine (14/7) elimi, veriniz elime gümüş kıopuzumu. Ben bu yığidi geri döndüreyim. (14/8) Ondān sonra beni öldürseniz de bıraksanız da size kalmış” dedi. (14/9) Işanç Han’ın ihtiyar gözleri uzaktan gelen yığidi tanı mıyordu. (14/10) Oğlu Arslan Bek’i çoktan ölmüş diye hesap ettiğinden o geliyor (14/11) diye söyleseler de inananaçak değildi. O genç yığidin gençliğine (14/12) acıyıp döndürmeyi, namertlerin elinden kıutarmayı diledi. Öne çıkıp türkő söyleyince (14/13) kıopuz oyunu başladı.

(14/14) Dinleyip görelim Işanç Han ne hakkında türkő söyledi.

(14/15) “Uzun boyunlu bedevi atlar gitse benim atları m olur Aralarında (14/16) atın olsa de güzel yığit bana Vuruşmadan, savaşımadan vereyim ben onu (14/17) sana Yeter ki sen geri dön!

Sürü sürü kıoyunlar gitse benim kıoyunları m olur

(14/18) Aralarında azıgın olsa de güzel yığit bana

Vuruşmadan, savaşımadan (14/19) vereyim ben onu sana

Yeter ki sen geri dön!

Kervandan kıızıl develer (14/20) gitse benim develerim olur

Aralarında yűkün olsa de güzel yığit (14/21) bana

Vuruşmadan, savaşımadan vereyim ben onu sana

Yeter ki sen geri dön!

Altın (14/22) tepeli čadırlar gitse benim evlerim olur

Aralarında evin olsa de güzel (14/23) yığit bana

Vuruşmadan, savaşımadan vereyim ben onu sana

Yeter ki sen geri dön!

(14/24) Kara gözlü, ince belli kıızlar gitse benim kıızları m olur

Aralarında nişanlın (14/25) olsa de güzel yığit bana

Vuruşmadan, savaşımadan vereyim ben (14/26) onu sana

Yeter ki sen geri dön!

Ak saķallı kartlar gitse benim kartları m olur

Aralarında ak saķallı baban olsa de güzel yığit bana

Vuruşmadan, (15/1) savaşımadan kıurtarayım da vereyim ben

onu sana

Yeter ki sen geri (15/2) dön!

Benim için gelmiş olsan ben oğlumu öldürdüm

Beni alıp (15/3) gitmenin

Düşman ilinde tutsak etmenin

Günahı senin olmaz.

Aralarında minëm yügëm de bar Min (15/10) anı kırık yavızğa qaldıra alımıym! Kötüv-kötüv simëz quylar sinëkë bulsa (15/11) Aralarında minëm azıq da bar Min anı kırık yavızğa qaldıra alımıym! Niçke (15/12) billë, qara küzlë matur qızlar sinëkë bulsa Aralarında saylağan (15/13) qız da bar Min anı kırık yavızğa qaldıra alımıym! Altın başlı çätirlar (15/14) sinëkë bulsa Aralarında minëm toraçak üy de bar Min anı kırık yavızğa (15/15) qaldıra alımıym! Aq saqallı kitken qartlar sinëkë bulsa Aralarında (15/16) minëm de aldaqçı yavızlarğa aldangan küzlerë kürmes bulğan atam bar (15/17) Min anı kırık yavızğa qaldıra alımıym! Sinëñ uğıñ ülmegen Ul, ülmenden (15/18) qotılğan İndë totqın buluvdan qart atasın qotkara” didë. Arslan (15/19) Bek kırık yëğëtën iyertëp kırık yavız östëne taşlandı. Qaysınıñ muynın (15/20) özdë, qay bërseñ totqın itdë. Qart atasın qotqardı, üyëne alıp (15/21) qaytdı. (15/22) İsanç Han, bu şadlıqqa tıy yasadı, Uğız beklerën cıydı, hanlar (15/23) hanı Aybirdë Han’ını da qunakqa çakırdı. Aybirdë Han, Arslan Bek’ke hanlıq (15/24) birdë. Tuylarında Qurkit Babay da bar idë. Ul yeş Arslan Bek’ke (15/25) yoğarıdağı ekiyetnë tözëp tübendegë tëleknë tēledë: (15/26) “Köçlë Kük Teñrësë ni eşleseñ de yādemēñde bulsın. Urman İyelerë, (15/27) Kır İyelerë, Şu İyelerë yulıñı karşı töşkenlernëñ yulın kisëp (16/1) yulıñda bulğanların yulın yiñëleytsënler. Tavlarıñda, urmanlarıñda kiyëkler, (16/2) qoşlar küp bulsın, dalalarıñda, bolınlarıñda ülen-pëçen küp (16/3) bulsın, yılğalarıñda şularıñ mengë kipmesën, altın tübelë çätürñ (16/4) dalanı mengë bizesën, aq atıñ yorıtıp-çapıp ayakları talmasın, (16/5) qorıç kılıçıñ özëp-kisëp ötkën yözë qaytmasın, oçlı söñgëñ (16/6) tişëp çençëp sınmasın. ‘Ümërlerëñ ozın bulsın, hanlıklarıñ kotlı (16/7) bulsın, barından da bigrek balaların küp bulsın. Balalar beğëtli kollarğa (16/8) Kük Teñrësë nēñ kädërlep birgen bülegë” didë. (16/9) Bëtdë.	Ey (15/4) güzel yiğit sen geri dön!” dedi. (15/5) Arslan Bek, kendi gümüş telli kopuzunu alıp karşıda türkü söyleyip (15/6) oynadı: (15/7) “Geçip giden uzun boyunlu bedevi atlar seninki olsa Aralarında (15/8) benim küheylan da var Ben onu kırk namerde bırakamam! Kervan ile (15/9) giden kızıl develer seninki olsa Aralarında benim yüküm de var Ben (15/10) onu kırk namerde bırakamam! Sürü sürü semiz koyunlar seninki olsa (15/11) Aralarında benim azığım da var Ben onu kırk namerde bırakamam! İnce (15/12) belli, kara gözlü güzel kızlar seninki olsa Aralarında nişanlı (15/13) kız da var Ben onu kırk namerde bırakamam! Altın başlı çadırlar (15/14) seninki olsa Aralarında benim yaşayacağım ev de var Ben onu kırk namerde (15/15) bırakamam! Ak sakallı gitmiş kartlar seninki olsa Aralarında (15/16) benim de hilekâr namertlere aldanmış gözleri görmez olmuş babam var (15/17) Ben onu kırk namerde bırakamam! Senin oğlun ömemiş O, ölümünden (15/18) kurtulmuş. Şimdi tutsaklıktan ihtiyar babasını kurtarıyor” dedi. Arslan (15/19) Bek kırk yiğidin alıp kırk namerdin üstüne atıldı. Kimisinin boynunu (15/20) kopardı, kimisini tutsak etti. İhtiyar babasını kurtardı, alıp evine (15/21) döndü. (15/22) İsanç Han, bu şadlığa toy yaptı, Oğuz beylerini yığdı, Hanlar (15/23) Hanı Aybirdi Han’ı da davet etti. Aybirdi Han, Arslan Bek’e hanlıq (15/24) verdi. Toylarında Dede Korkut da var idi. O, genç Arslan Bek’e (15/25) yukarıdaki hikâyeyi düzüp aşğıdaki dileği diledi: (15/26) “Güçlü Gök Tanrısı ne işlesen de yardımcın olsun. Orman Sahipleri, (15/27) Kır Sahipleri, Su Sahipleri yoluna karşı düşenlerin yolunu kesip (16/1) yolunda olanların yolunu kolaylaştırsınlar. Dağlarında, ormanlarında geyikler, (16/2) kuşlar çok olsun, ovlarında, otlaklarında çayır, çimen çok (16/3) olsun, nehirlerinde suların sonsuza kadar kurumasın, altın tepeli çadırın (16/4) ovanı sonsuza kadar bezesin, ak boz atını yürütüp, koşturup ayakları yorulmasın, (16/5) çelik kılıcın koparıp, kesip keskin yüzü körelmesin, uçlu süngün (16/6) deşip, saplayıp kırılmasın. Ömrün uzun olsun, hanlıkların kutlu (16/7) olsun, hepsinden daha da çok çocukların olsun. Çocuklar talihli kullara (16/8) Gök Tanrısı’nın lütfedip verdiği hediyesi” dedi. (16/9) Bitti.
--	--

SONUÇ

Arslan Bek, Can Şeref tarafından yazılıp 1919 yılında Kazan’da Maarif yayınevi tarafından basılmıştır. Kitap; manzum, mensur karışık yazılmış olup 16 sayfadan müteşekkildir. Bu hikâye, Oğuz Türkçesinden Kıpçak Türkçesinin bir üyesi olan Kazan Tatar Türkçesine çevrilmiş Boğaç Han destanının Türk lehçelerinde uyarlama şeklindeki ilk çevirisi niteliğindedir.

Arslan Bek ile *Boğaç Han* arasındaki en büyük ortaklık olay örgüsünün aynı olması ve bunun her iki eserde de Oğuz beyleri arasında geçmesidir. İki eser arasındaki en büyük farklılık ise kahramanların isimlerindeki değişikliklerdir. Aynı zamanda *Arslan Bek* hikâyesinde şiir parçalarının yeri *Boğaç Han* ile aynı olmasına rağmen mısralardan bazıları değiştirilmiştir. Tatar Türkçesinde kullanımı olmayan sözcükler değiştirilmiş, bazı yerlerde ise çeşitli eklemeler yapılmıştır. Böylelikle Dede Korkut'tan alınan Boğaç Han hikâyesi, ana tema değiştirilmeden şekil açısından birtakım düzeltmeler veya eklemelerle Kazan Tatar edebiyatına uyarlanmıştır.

Arslan Bek, Dede Korkut hikâyelerinden yüz yıllar sonra yazılmış olmasına rağmen bu hikâyede çok güçlü bir *Kük Teñrë* "Gök Tanrı" teması görmekteyiz. Boğaç Han hikâyesinde geçen *Allah*, *Allah Ta'âla*, *Hak* veya *Tañrı Ta'âla* sözcükleri *Arslan Bek*'te sadece *Teñrë* veya *Kük Teñrë* şeklinde geçmektedir. Bunun yanında hikâyede *Tav İyesë* "Dağ Sahibi", *Urman İyelerë* "Orman Sahipleri", *Kır İyelerë* "Kır Sahipleri" ve *Şu İyelerë* "Su Sahipleri" gibi Şamanizm'e ait birtakım unsurlar da yer almaktadır. Böylelikle yazar, metni İslami unsurların dışında tutmaya çalışarak ona daha destansı bir hava katmış, bunu da kadim Türk inancının kalıntılarıyla yaparak milli bir kimlik kazandırma çabası gütmüştür.

Aynı ünsüzünün korunmuş olması; /n/, /ñ/ ve /m/ ünsüzlerinin yol açtığı benzeşmelere rastlanmaması ve günümüzde c-'li şekilleriyle kullanılan bazı sözcüklerin y-'li şekilleriyle karşımıza çıkması dışında Arap harfli bu metinde çağdaş Kazan Tatar Türkçesinden çok farklı dil özellikleri tespit edilememiştir. Belirtilen bu farklılıkların ise Arap harfli imlada klişeleşmenin bir sonucu olduğunu söylemek mümkündür.

Arslan Bek, ayrıca *Boğaç Han* destanında tartışmalı bazı sözcük ve yapıların aydınlatılmasına da katkı sağlamaktadır. Bu konu, ayrıntılı olduğu ve bu çalışmanın sınırlarını aştığı için başka bir çalışma olarak tarafımızca hazırlanmaktadır.

Arslan Bek, Kazan Tatar Türkçesinin Arap harfli dil yadigârlarından olup onun tarihî dönemlerini aydınlatmada da bizlere yardımcı olmaktadır. Arap harfli metinler, çağdaş dönemlerde yazılan metinlerden oldukça farklı özellikler göstermelerine karşın *Arslan Bek*'in büyük oranda çağdaş Kazan Tatar Türkçesiyle aynı dil özelliklerine sahip olması, yazarın Kazan Tatar Türkçesinin dil özelliklerini yansıtmaya gayreti içerisinde olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Akpınar, Y. (2019). "Sehend". *TDV İslâm Ansiklopedisi, (gözden geçirilmiş 3. basım) EK-2*, 487-488. Ankara.
- Aliyev, S. (2014). Dastanı "Kniga Moyego Deda Korkuta" Kak Obyekt Issledovaniya Russko-Sovetskogo Vostokovedeniya (V Svete Sovremennix Dostijeni Korkudovedeniya). Uçeniye zapiski Tavriçeskogo natsionalnogo universiteta imeni V. I. Vernadskogo Seriya "Filologiya Sotsialniye kommunikatsii", Tom 27 (66), No: 3, 348-353.
- Atahanova, V. R. (2021). Issledovaniye eposa Kniga moyego deda Korkuta russkimi uçenimivostokovedami. Aktualniye problemi Türkologii: Rossiya I Türko-musulmanskiy mir. Materialı X Mejdunarodnoy türkologičeskoy konferentsii. Kazan: Kazanskiy (Privoljskiy) federalniy universitet, 222-224.
- Aydın, E. (2018). *Orhon Yazıtları (Köl Tegin, Bilge Kağan, Tonyukuk, Ongi, Küli Çor)*. İstanbul: Bilge Kültür-Sanat.
- Bartold, V. V. (1894). "Kitabi-Korkud. (Predisloviye) I. Borba boga-tırya s angelom smerti [Kitab-ı Korkud. (Önsöz) I. Ölüm Meleği ve Kahraman Arasındaki Savaş]" Zapiski Vostochnago Otdeleniya İmperatorskago Russkago Arheologičeskago Obşçestva, VIII/III-IV (1893-1894), S.- Petersburg, ss. 203-218.
- Bayat, F. (2004). *Türk Şaman Metinleri (Efsaneler ve Memoratlar)*. Ankara: Piramit Yayıncılık.
- Bekki, S. ve Yalçın, E. (2020). "Dede Korkut Kitabı'nın Hikâye Formatında İlk Yenidenyazımı: Mustafa Rahmi, Korkud Atanın Kitabı: Evvel Zamanda..." *Milli Folklor*, c. 16, S. 127, ss. 113-30.
- Bulud Karaçorlu Sehend (1980). *Sazımın Sözü* (haz. Dursun Yıldırım). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bulud Karaçorlu Sehend (2002). *Dedem Qorkud'un Dilinden: Qardaş Andı* (haz. Dursun Yıldırım). Ankara: TDK.
- Ergin, M. (1958). *Dede Korkut Kitabı I (Giriş, Metin, Faksimile)*. Ankara: TDK.
- Ergin, M. (1963). *Dede Korkut Kitabı II (İndeks, Gramer)*. Ankara: TDK.
- Ergin, M. (2018). *Dede Korkut Kitabı 1-2*. Ankara: TDK.
- Gökyay, O. Ş. (1938). *Dede Korkut*. İstanbul: Arkadaş Basımevi.
- Gökyay, O. Ş. (1939). *Bugünkü Dille Dede Korkut Masalları*. İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitabevi.
- Hoppal, M. (2001). "Sibirya Şamanizminde Doğa Tapınımı", (çev. Gürbüz Erginer). Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, C. 41, S. 1-2, Ocak, 2001, ss. 209-225.
- İnan, A. (1925). "Kitab-ı Dede Korkut Hakkında". *Türkiyat Mecmuası*, I, 213-219, İstanbul.
- İnan, A. (1986). *Tarihte ve Bugün Şamanizm, Materyaller ve Araştırmalar*. Ankara: TDK.
- Kilisli Muallim Rifat (1332/1916). *Kitâb-ı Dede Korkud alâ Lisân-ı Tâife-i Oğuzân*. İstanbul: Âsâr-ı İslâmiyye ve Milliye Tedkik Encümeni Neşriyatı, Matbaa-ı Âmire.
- Rossi, E. (1950). "Un nuovo manoscritto del "Kitab-ı Dede Qorqut", *Rivista degli studi orientali*, Vol. 25, Fasc. 1/4, 34-43.
- Rossi, E. (1950). *Kitab-ı Dede Qorqut (Racconti epico-cavallereschi dei Turchi Oguz tradotti e annotate)*. Citta del Vaticano.
- Türkmen, İ. ve Saylam, Y. M. (2023). "Şamanizm'de Doğaya Yüklenen Anlam". *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 78-96. <https://doi.org/10.47088/utad.1303713>
- Von Diez, H. F. (1811). *Denkwürdigkeiten von Asien*, In Commission der Nicolaischen Buchhandlung.
- Von Diez, H. F. (1815). *Denkwürdigkeiten von Asien*, In Commission der Halleschen Waisenhaus- Buchhandlung, Berlin und Halle.
- Yetkin, G. B. (2022). "Rus Araştırmalarında ve Çalışmalarında Oğuzların Kahramansı Efsanesi Dedem Korkut Destanı". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (48), 254-263. <https://doi.org/10.52642/susbed.1106030>.

جان شرف.

بالالار كوڭلى.

۱۴ نچى كىتاب.

آرسلان بەك

Издание Т-ва „МААРИФ“.

Казань, 6-я Государственная типография.

ناشرى:

«معارف» شىركىتى

قازان، - 1919 يىلى.

آرسلان بهك

(«کتابی فوریت» دان بر قهوه روزگه رتلب و متیلمه شیرلنگن)

كۈنلەردەن بىر كۈننى خانلار خانى آى بىردى خان يىلداغى عادەتتە زور طوى ياساب، تىرە - ياقداغى بارلىق اوغز بەكلەرنى صىلارغا تەلەگەنن ۋەزىرلەرنى، خىزمەتچىلەرنى بىلدردى. ئىككى سىمىز قىويلارنى، سىيىرلارنى سويىپ، ئىككى تەلىمى، قۇيى سۈتلىمى بىمىلەردەن قىمىز حاضىرلەرگە بۇيردى:

«قوناق مەيدانىڭ بىر ياغىنا آق، ئىككىنچى ياغىنا قىزىل، ئۈچىنچى ياغىنا قارا چاتىر قۇرغىز، اوغلى بولغانلارنى آق چاتىرغا اوڭرىتىڭىز، قىزى بولغانلارنى قىزىل چاتىرغا اوڭرىتىڭىز، اوغلىدا، قىزىدا بولغانلارنى قارا چاتىرغا اوڭرىتىڭىز، آستىنقا قارا كىز جەيىڭىز، آلدىغا قارا قوينىڭ ئىتىنى كىتىرىڭىز، آشاسا آشاسىن، آشاماسا طۇرسىن دا كىتىسىن! اوغلىسىز، قىزىسىز كىشىنى تەڭرى قارغاغان، بىزدە آنى قارغىپىز! بىلىگەن بىلىسىن» دېدى.

اوغز بەكلەرى جىمىنلا باشلادىلار. اوغز بەكلەرى آراسىندا اشانىچ خان دىگەن بىر خان بار ئىدى. بو خاننىڭ اوغلى دا، قىزى دا يوق ئىدى. سالىقچى تاڭ يىللەرى جىلپىر - جىلپىر ئىسكەندە، بۇلتلاردان دا ئۈستىگە رەك چىقارغان ئۇلگىرگەن سابان تورغايسى مۇڭايىب - مۇڭايىب سايىراغاندا، جىمىز اومارتا قۇرتى بىزىلداپ - بىزىلداپ بال جىمىيارغا بارغاندا، كىچىدەن يەشل ئۈلەندە اوتلاپ يۈرۈپ تويغان آتلار، ئىرتە تۇرۇپ چىققان ئىمىيەلەرن كۈرۈپ شىكراتىپ، شىكراتىپ كىشىنەگەندە؛ ئىرتەنگى سالىقچىدا اوغز يەش

قىماغا ترەك بولا، مىكا نىك بو ئوگزنك ماڭلايى ئۈچن ترەك بولب
تۇرغا» دىب اويلايدى دا، ئوزى بر قريغا سىكرب كىتب قولن ئوگزنك
باشندان آلدى. قولنى كىنە تدەن آلفانغا ئوگزن سۇرانىگب باشى بلەن يىرگە بارب
قادالدى. شول آرادا يگت بىلندەن خەنجەرنى آلب ئوگزنك جىلكە تامىرىغا
كىترب دە چەنچىدى.

اوغز بەكلەرنى يگتنك باترلغىنا غەجەبكە قالد ئلار. تىرەسەننە جىيىلب،
يەش يگتنى ماقئارغا كىرشد ئلەر: «بار، چاقىرغىز، «قورقت باباى» كىلسن،
بو يگتكە آت قوشسەن؛ يگتنى آتاسىغا آلب بارسەن دا، آتاردان بەكلەك ھەم
تەخت آلب بىرسەن» دىيىشد ئلەر. قورقت باباينى چاقىرب كىترب ئلەر.
قورقت باباى، يگتنى آتاسى اشانچ خان ياننىغا آلب كىتدى.
قاراب قارىق، قورقت باباى خانغا، نىلەر سۇيەلەدى ئىكەن:

«ئى اشانچ خان! بو يگتكە، باتر يگتكە سەين بەكلەك بىر، سەين
تەخت بىر؛ بو يىكل سۇيەكل يگتكە آتلانغا اۇزن موينلى آت بىر؛
بو يگتكە، كۈچلى يگتكە آزق ئىتب كۈتۈۋەندەن مگىلەرچە باش قوى
بىر؛ بو اۋستە، بو ھۈنەرلى يگتكە يۈكلەر تىيەرگە تۈركم – تۈركم قىزل
دۈيەلەر بىر؛ بو يگتكە، زىرەك يگتكە كۈلەگە ئىتب آلتىن تۈبەلى چاتر
بىر؛ بو جىتەز يگتكە كىيىنرگە يەك بلەن تىكەن اوقا بلەن چىكەن
كىيىملەر بىر. آى بىردى خاننىڭ آق مەيداندا بويگت ئوگزن بلەن كۈرەشەدى؛
باترلىق، زىرەكلەك، كۈچلەك، جىتەك، اۋستالىق جىكەك، كۈرەشەدى،
ئىل تابونلارنىڭ شىز، چىت ئىللەردە آتاقلى، خانلار خانى آى بىردى نك
قاراب تۇرغان بر ئوگزن، كۈچلى ئوگزن كۈرەشە يىگدى. بىلندەگى
خەنجەر بلەن زور ئوگزننى آرسلاندى پارچالادى. آرسلاندى بويگتكە
«آرسلان» دىب آت قوشام! آت قوشوۋى قورقتدان ماتور كۈن كورنىشى
تەگرەندەن» دىدى.

اشانچ خان يگتكە بەكلەك بىردى، قىمەتلى تەخت بلەن آلتىن تۈبەلى
چاتر بىردى؛ اوقا بلەن چىكەن، يەك بلەن تىكەن چىكەن بىردى.
اۋزن موينلى آت بلەن كۈتۈ – كۈتۈ قويلا، تۈركم – تۈركم تۈيەلەر
بىردى. آرسلان بەك آلتىن تۈبەلى چاتردا كۈن كۈرە باشلادى.

آرسلان بەك، قاچقىنلارنىڭ آرتىنى تۇشىدى؛ قىر قىر ياوز يىگىت آلا
 تاونىڭ آرىغىداغى ئاق قايىن آستىدا توقتاب قىز ئىچىپ اوطۇرلار ئىدى؛
 ياوزلار، آرتلارنىدىن قوۋىپ كېلىگەن يەش يىگىتى كۆرگەچ: «ئەيدە بو
 يىگىتى دە طۇتۇپ ئالغۇ، مۇيىنى مۇيىنچاق سالىق؛ دۇشمان ئېلىنە ئېلىتۇپ
 قۇل ئېتىپ ساتىق» دېدىلەر. اشانچ خان: «قىر قىز ئىپىدەشم! تەڭرى تۇتار،
 بىر يۇتار! ناراسى يىگىتى تۇتقۇن ئىتە كۆرمەگز. چىشىڭىز بىر آزاغۇغا
 قوللىنى، بىرىڭىز قولغا كۆمۈش قوبۇزىنى. مېن بو يىگىتى كىرى قايىتارىم.
 آندىن سۇڭ ئوزىنى ئولتۇرسەڭىزدە، قالدۇرساڭىزدا سىزنىڭ ئىرىڭىز» دېدى.
 اشانچ خاننىڭ قارىتىپ كۆزلىرى يىراقىدىن كېلىگەن يىگىتى تاننىمى ئىدى؛
 اوغلى آرسلان بەكنى كۆرۈپ ئولتۇرغان دېيىپ ئېسىلەلەنمەن، اول كېلە
 دېيىپ ئەيتسەلەردە اشانچاق توڭل ئىدى؛ اول يەش يىگىتنىڭ يەشلىگەن
 ئايى قايىتارغا، ياوزلار قولىدىن قۇتقارغا تەلەپتى. آلتا چىڭب كۆيەلەپ
 قوبۇز اوينى باشلايدۇ.

تىڭلاپ قارىق، اشانچ خان نى توغرىدا كۆيەلەيدۇ ئېكەن:
 «اوزى مۇيىنلى دالا آتلىرى كېتسە مېنىم آتلىرىم بولۇر، آرالارنىدا
 آتڭ بولسا، ئەيتىپ سىلەر يىگىت مىڭا، ئۇرۇشىز - سوغۇشىز بىرىم مېن آنى
 سىڭا؛ تېك سىن كىرى قايىت! كىت - كىت قويلار كېتسە، مېنىم قويلارم بولۇر؛
 آرالارنىدا آرنىڭ بولسا، ئەيتىپ سىلەر يىگىت مىڭا، ئۇرۇشىز - سوغۇشىز
 بىرىم مېن آنى سىڭا؛ تېك سىن كىرى قايىت! كەرواندىن قىز تۇيەلەر
 كېتسە، مېنىم تۇيەلەرم بولۇر؛ آرالارنىدا يۇڭىڭ بولسا، ئەيتىپ سىلەر يىگىت
 مىڭا؛ ئۇرۇشىز - سوغۇشىز بىرىم مېن آنى سىڭا؛ تېك سىن كىرى قايىت! آلتىن
 توبەلى چاتىرلار كېتسە، مېنىم توبەلەرم بولۇر؛ آرالارنىدا ئۇيىڭ بولسا، ئەيتىپ سىلەر
 يىگىت مىڭا، ئۇرۇشىز - سوغۇشىز بىرىم مېن آنى سىڭا؛ تېك سىن كىرى قايىت!
 قارا كۆزلى نىچكە بېلىق قىزلار كېتسە، مېنىم قىزلارم بولۇر؛ آرالارنىدا سا-
 يلاغانىڭ بولسا، ئەيتىپ سىلەر يىگىت مىڭا، ئۇرۇشىز - سوغۇشىز بىرىم مېن
 آنى سىڭا؛ تېك سىن كىرى قايىت! ئاق ساقاللى قارتلار كېتسە مېنىم قارتلارم
 بولۇر؛ آرالارنىدا ئاق ساقاللى آتڭ بولسا، ئەيتىپ سىلەر يىگىت مىڭا، ئۇر-